BUNJEVAČKE

Informativno - političko glasilo

novine

Subotica, septembar 2008. • Godina IV • Broj 39 Cina: 50 dinara

ISSN 1451-2505

Bunjevački Nacionalni Savet

Национални савет буњевачке националне мањине
Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine
National Council of the Bunjevac Ethnic Minority

Slušajte radio emisije na bunjevačkom jeziku – „Bunjevačka rič"

Radio Novi Sad – 100 MHz
vrime emitovanja: petak 22.00 – 22.30 sati

Subotica
Prvi program Radio 103
vrime emitovanja: nedilja 17.30 – 18.30

Gledajte bunjevačku emisiju „SPEKTAR"
Televizija Novi Sad – II program
vrime emitovanja: svake subate od 15.30, a repriza je u petak od 12.10 sati

Bunjevački nacionalni praznici:

2. februar, *Dan velikog prela*
23. februar, *Dan izbora prvog novog Nacionalnog savita*
15. avgust, *Dan Dužijance*
25. novembar, *Dan kad je 1918. godine u Novom Sadu održana Velika narodna skupština Srba, Bunjevaca i ostali Slovena*

Positite naše internet strane
www.bunjevci.org.yu

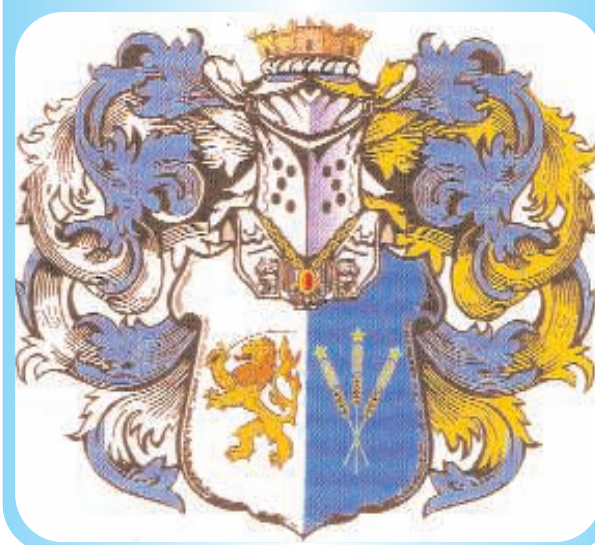
PODVIKUJE BUNJEVAČKA VILA

PODVIKUJE BUNJEVAČKA VILA
IZ OBLAKA RAŠIRILA KRILA,
OJ BUNJEVČE PROBUDI SE SADA
STAREŠINO SUBOTIČKOG GRADA.

MENE MATI UČILA PIVATI
PIVAJ SINE DA BUNJEVCI ŽIVE,
NEK NAM ŽIVI NAŠA MILA BAČKA,
TAMBURICA, PISMA BUNJEVAČKA.

NE ZOVEMO SAMO BOGATAŠE
VEĆ I DRUGE STANOVNIKE NAŠE,
JA SAM SINAK SUBOTICE GRADA
NE DAM VIŠE DA MOJ NAROD STRADA.

BUNJEVAČKA SVEČANA PISMA

OSNIVANJE I FUNKCIONISANJE NIU „BUNJEVAČKOG INFORMATIVNOG CENTRA POMOGLI

MINISTARSTVO KULTURE REPUBLIKE SRBIJE

POKRAJINSKI SEKRETARIJAT ZA INFORMACIJE AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINA

BUNJEVAČKE
Informativno - političko glasilo
Subotica, avgust 2005. • Godina I • Broj 2
novine
Cina: 50 dinara

Informativno-političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine

Godina IV Broj 39
Septembar 2008. godine
Cina 50 dinara
Izlazi poslidnjeg petka u misecu

Izdavač:
NIU „BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR" - Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

Direktor NIU „BIC" i glavni i odgovorni urednik:
mr Suzana Kujundžić – Ostojić

Savit novina:
Mijo Mandić (mladi), Nevenka Bašić Palković, Mirjana Savanov

Tehnički urednik:
Ivan Stantić

Stalni saradnici:
Nevenka Bašić Palković, Ana Vojnić Kortmiš, Livia Tričko Stantić, Joso Poljaković, dr Andrija Peić Tukuljac, Desa Kujundžić, Marija Horvat, Tanja Bošnjak, Nikola Sedlak, Dragan Tovarišić, Alojzije Stantić

Adresa:
Trg cara Jovana Nenada 15/1, 24000 Subotica
Telefon/fax: 024 523-505
e-mail: bic@tippnet.rs
Tekući računi: 160-143270-73 i 335-16082-21

Štampa:
„KriMel" Budisava

Distribucija:
„Štampa sistem" - Beograd, „North press" - Subotica, „Celtis" - Sombor, „Futura plus" - Zemun

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine:
Kancelarija u Subotici:
Trg cara Jovana Nenada 15/5, 24000 Subotica
Telefon/fax: 024 554-881
e-mail: bns.scg@EUnet.yu, bns.scg@panonn.net
Regionalna kancelarija u Somboru:
Staparski put br. 10, 25000 Sombor
Telefon/fax: 025 449-175

Na naslovnoj strani:
Bunjevka okićena dukatima
autor: Zlatko Jovanov

CIP - Каталогизација у публикацији Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE *novine*: informativno - političko glasilo / glavni i odgovorni urednik Suzana Kujundžić - Ostojić. - 1998-2004; God. 1. br. 1 (2005). - Subotica: NIU Bunjevački informativni centar, 1998-2004; 2005. - Ilustr.; 30 cm
Mesečno

ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

Rič urednika

Poštivana čeljadi,

Živimo kogod u kakom trku, sad za ovim sad za onim. Dani prolaze ko na serijskoj traki, svane-smrkne, a izmed tog tušta obaveza i poslova. Ko da to nije dosta tu su i nevolje. Najvćema je oni koje smo jedni drugima napravili a manje oni koje nam Bog šaje. U tom raščišćavanju i rišavanju prolazi nam vrime koje se više nikad natrag ne mož vratit. I kako vidimo sopstveni život, kroz to zamagljeno caklo stvarnosti? Zdravo slabo. Zato nam s vrimena na vrime triba štogod što bi nas dobro trgnilo, povratilo na pravi put. Jedno od najjači stvari je tuđa smrt. Na tom očiglednom primeru lako ćete vidit da se niko na ovom svitu nije izmašio i da svaki, brez obzira kako velik jel mali u životu bio, svoj kraj ima. Posli svi godina rada, truda ostaje samo tupo udaranje zemlje o kovčeg, čeljad koja vas isprati i u sebi dalje nosi ono s čime ste ji zadužili. Upravo to što ostavite iza sebe pokazivaće pravu sliku onog što ste uradili jel niste uradili u životu.

Iskoristite svaki dan kogod da vam je poslidnji. Nemojte proćerdat tako velik dar ko što je život, jel on je jedan i nepovratan.

Budi Bunjevac – čitaj Bunjevačke novine!

U OVOM BROJU BUNJEVAČKI NOVINA PROČITAJTE:

Strana 4-5:	**Rast će propratit i Grad i Pokrajina**
Strana 6:	**Otkriven portret Ivana Antunovića**
Strana 7:	**Čovik o kome malo znamo**
Strana 10:	**Život na salašu**
Strana 13:	**Ko je najbrže obro kuruze?**
Strana 14-15-16:	**Reduše su kuvale ko kadgod**
Strana 17:	**Ostavili dobar utisak**
Strana 18-19:	**Šuškanje svile i sjaj srebrni pucadi**
Strana 20-21:	**Prid noć vištica**
Strana 22:	**Heraldika plemena bunjevačkog**

Ako i vi želite da vam poštaš svakog prvog u misecu donese „Bunjevačke novine" pritplatite se na nji.
Pritplata od jula do kraja godine je 105 dinara.
Platit možete na naš tekući račun:
335-16082-21 (Metals banka) sa naznakom za pritplatu.

Godišnja pritplata za inostranstvo je 20 evra.
Platit možete na naš devizni račun:
IBAN: RS35335007010004868865; SWIFT: MBSORS22
sa naznakom za pritplatu (Metals banka).

Posli uplate, javite se na telefon 024/523-505, kako bi upisali vašu kućnu adresu

BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR OBILUŽIO TRI GODINE „BUNJEVAČKI NOVINA”

RAST ĆE PROPRATIT I GRAD I POKRAJINA

Tek tri godine informisanje na bunjevačkom jeziku kroz pisani medij ima kontinuitet. „Bunjevačke novine” biluže rast i kvaliteta i tiraža, al triba ić dalje, u čem će njim pomoć i Grad i Pokrajina. Kadrovsko jačanje je potriba, ko i poboljšanje uslova za pravljenje novina

Treću godišnjicu „Bunjevačke novine” su obilužile sa svečanosti na Otvorenom univerzitetu, s štampanim tiražom od iljadu primeraka i prodatim tiražom oko 800 primeraka, ko i s listom za dicu „Tandrčak”, s velikim brojom saradnika i jednim zaposlenim čovikom, direktorom i glavnim i odgovornim urednikom. Od gostivi prvi se positiocima u amfiteatru obratio **Slavko Parać**, potpridsidnik Skupštine Subotice, koji je nuz čestike i dobre želje za budućnost kazo da su „Bunjevačke novine” važan segment za razvoj kulture Bunjevaca, i da će ji grad ubuduće podržavat u njevom razvoju.

To treba da bude list koji neće čitati samo Bunjevci, nego i ostali sugrađani i stanovnici širom Vojvodine. To je ozbiljan zadatak koji podrazumeva jačanje redakcije i širenje mreže i angažovanje najboljih pera Vojvodine i cele Srbije. To će pomoći da „Bunjevačke novine” budu čitan list i van bunjevačke zajednice – kazo je Slavko Parać.

Potom su uslidile i čestitke **Ane Makanov Tomanov**, zaminika pridsidnika Izvršnog veća Vojvodine i pokrajinskog sekretara za informacije. Ona je nuz čestitku izrazila želju da ove novine izlaze još jako dugo.

Uzvanice na proslavi Bunjevački novina

Druženje i divan posli proslave

Nacionalni saviti imaju značajnu ulogu u očuvanju nacionalne kulture, pa i jezičke kulture, a u tom mediiji mogu tušta doprinet.

Cilj nam je perspektivna budućnost. Posebno me raduje „Tandrčak”, jer ne budemo li vodili računa o deci i razvijali njihovu svest u tom duhu, perspektive su slabe. Politika Izvršnog veća je da štitimo prava svih nacionalnih zajednica, pa između ostalog, da se informišemo na svom maternjem jeziku. Zalagaću se da se uslovi za nesmetano izlaženje novina obezbede, naročito finansijski, odnosno za rad redakcije, ali ću nastojati i da zajednički radimo na profesionalizaciji kadra – kazla je Ana Makanov Tomanov, naglašavajuć da mediji imaju posebnu ulogu u izgradnji boljeg života.

Na godišnjicu novina došli su i gospodin Boro Kecman i Ivan Bačlija iz pokrajinskog sekretarijata za upravu propise i nacionalne manjine iz Izvršnog veća Vojvodine, ko i brojni pridstavnici bunjevački insititucija.

Nikola Babić, pridsidnik Bunjevačkog nacionalnog savita, koji je osnivač Bunjevačkog informativnog centra i „Bunjevački novina", u svom obraćanju prisutnima je kazo da su novine počele izlazit nuz mnoge teškoće: **U početku nam nije bilo lako, imalo smo poteškoća i tražili put kako dalje. U tom smo imali podršku države, najviše Pokrajine, što nam je dalo sigurnost da će novine stignit do svake bunjevačke kuće. Al još uvik nismo zaokružili informisanje na bunjevačkom jeziku, na radiju se skoro ne čujemo, a na televiziji se malo** – kazo je med ostalim Nikola Babić, i istako da su tokom tri godine novine našle svoj sadržaj, a tiraž je porasto.

Mr Suzana Kujundžić-Ostojić je najkonkretnije divanila o radu, rezultatima i problemima „Bunjevački novina". Pomenila je početak informisanja kroz bunjevačke medije, počev od „Bunjevačko-šokački novina" koje su počele izlatit 1870. godine, pa „Bunjevačke novine" početkom 90-ti godina, i zaključila da je za ti 138 godina bilo samo desetak godina kad su novine izlazile. Onda je došle ove tri godine kontinuiranog izlaženje „Bunjevački novina".

Al još uvik imamo samo jednog zaposlenog čovika, nemamo dežurnog novinara, ni fotografa, naše novine se ne reklamiraju jel nemamo novaca, a na kioscima novine drže tako da se skoro i ne vide, al i pored tog dobri rezultati nisu izostali – kazla je mr Kujundžić-Ostojić. Kazala je i di se novine sve prodaju: u Subotici, Somboru, Novom Sadu, Beogradu, Australiji, Nemačkoj, svudan di ima našeg svita.

Ona je divanila o anketi sprovedenoj med pritplatnicima „Bunjevački novina" koji su za kvalitet novinama dali osmicu, kazali da najviše vole tekstove o prošlosti Bunjevaca i priče o tom kako žive naši Bunjevci danas i zanimljivostima o njima. Spomenila je „Tandrčak" i njegovu čitanost med dicom u škulama koje imaju izborni predmet Bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture, i dodala:

Prija Božića planiramo izdat knjigu pripovidaka i pismica za dicu jel će njim to zdravo dobro doć u učenju bunjevačkog govora – obećala je mr Suzana Kujundžić-Ostojić.

Svečnost su uveličali folklorci tavankutskog Bunjevačkog kulturnog centra i tamburaški orkestar „Biseri", a Katica Marganić je kazala kratku monodramu Gabrijele Diklić, o novinama, za šta je dobila puno aplauza.

Na kraju mr Suzana Kujundžić Ostojić je pridstavila sve saradnike „Bunjevački novina" koji čine Redakciju.

B. E.

O ZAKONIMA I PROBLEMIMA

Ministar za ljudska i manjinska prva Svetozar Čiplić sasto se 17. 9. 2008. s pridstavnicima nacionalni manjina radi divana oko sastavljanja novog nacrta Zakona o Nacionalnim savitima, i o problemima s kojima se oni susriću u svojem radu.

Nikola Babić, pridsidnik BNS-a je ukratko upozno ministra s dekretom iz 1945. godine koji je zabranio izjašnjavanje Bunjevcima, iz čega su nastali mnogi problemi koje ova nacionalna zajednica ni sad nije uspila rišit. Izmed ostali, tu su problemi oko informisanja, od lokala u Subotici i Somboru pa i na pokrajinskom nivou. Prostorni problemi za rad BNS-a, BIC-a i većine bunjevački kulturni institucija, te mala finasijska sridstva koja su se do sad dobijala, daleko ispod potriba zajednice. Ministar je obavišten i o uvođenju bunjevačkog govora u škule i daljim planovima i problemima u ovoj oblasti, najviše oko finansiranja štampanja udžbenika. Ujedno Babić je zatražio i pomoć naučni stručnjaka Srbije oko standardizacije bunjevačkog jezika.

Nikola Babić obavistio je ministra Čiplića i o održavanju drugog dila naučnog skupa o Bunjevcima, koji će bit i obilužavanje devedeset godina prisajedinjenja Vojvodine kraljevini SHS. Po ričima pridsidnika Babića, divan s ministrom bio je zdravo uspišan i prijateljski, pa se očekiva dobra dalja saradnja BNS-a s ovim ministarstvom.

S. K. O.

POTPISANI ANEKSI UGOVORA O JAVNOM INFORMISANJU

PODRŠKA MANJINAMA

Potpridsidnica Izvršnog veća AP Vojvodine i pokrajinska sekretarka za informacije Ana Tomanova Makanova 5. septembra je potpisala anekse ugovora o javnom informisanju s direktorima novinsko izdavački ustanova od pokrajinskog značaja. Anekse su potpisali direktori listova: „Mađar so", „Het nap", „Hlas ludu", „Ruske slovo", „Libertatea", „Hrvatska riječ", „Bunjevačke novine", „Makedonska videlina", „Ridne slovo", „Them", „Poljoprivrednik", „Neven" i „Mali Neven".

Pokrajinski sekretarijat za informacije vodi računa o listovima nacionalnih manjina, koje podržava i nadamo se da će i ubuduće sa više sredstava podržavati, izjavila je sekretarka Ana Tomanova Makanova. Danas smo potpisali anekse ugovora za 27 izdanja, u visini od preko 23 miliona dinara na godišnjem nivou, koja su veoma važna za sve nas, jer mi živimo u jednoj regiji, koja je bogata u svojoj različitosti i koja tu različitost mora da neguje.

Strah, koji su neki imali nakon prenošenja prava na nacionalne savete, pokazao se neopravdanim, istakla je Ana Tomanova Makanova, jer to nije značilo da ćemo mi kao državna institucija uticati na izdavačku politiku ili na to da više nećemo finansijski podržati izlaženje ovih listova, već naprotiv, naš je cilj da ih negujemo i da se njima ponosimo. Ono što nam je svima bitno je stvaranje čitalačkih navika kod mlađe populacije, jer se od malog čitaoca s godinama stvara jedan ozbiljan i misaoni čitalac dnevnih, nedeljnih ili mesečnih novina, rekla je Tomanova Makanova.

Po rečima potpredsednice Ane Tomanove Makanove uloga medija je u vreme tranzicije izuzetno velika, jer edukacija i promena kvaliteta života kome svi težimo je na neki način i olakšana količinom i načinom plasiranja informacija.

In Memoriam

Akademik Slavko Gavrilović, doktor istorijski nauka i profesor na novosadskom Filozofskom fakultetu, umro je u 85. godini života. Med istoričarima, važio je za jednog od najkompetentniji stručnjaka za proučavanje Srba na teritoriji Habzburške monarhije u 18. i 19. viku. Bio je stalni član Matice srpske, glavni urednik Zbornika Matice srpske za istoriju (od broja 1 do 70), te član uređivačkog odbora „Srpskog biografskog rečnika". Dobitnik je Oktobarske nagrade Beograda i Novog Sada, a ove godine primio je i Februarsku nagradu grada Novog Sada.

Bunjevci će ga pamtit i spominjat s velikim poštovanjom jel je svojim imenom i naučnim integritetom podržo prvi naučni skup „O Bunjevcima" (2006), ko i njegov nastavak, koji će se održat ove godine. Iako već srvan s bolešću nije se pridavo i do poslidnjeg dana radio na naučnim radovima. Ujtru 5. septembra prigledo je i odobrio štampanje poslidnjeg naučnog rada – „Bunjevci u Subotici tokom graničarskog i komorskog perioda". Istog dana uveče je umro.

Komemoracija povodom smrti akademika Gavrilovića je održana 23. septembra u Matici srpskoj.

Akademik Slavko Gavrilović bavi se proučavanjom istorije balkanskog i panonskog prostora od XVI do sridine XIX vika, s težištom na istoriji srpskog naroda i njegovi neposridni suseda.

Stalni je član Matice srpske; bio je do nedavno član njezinog upravnog odbora i dobitnik je Oktobarske nagrade grada Beograda, ko i Oktobarske nagrade grada Novog Sada. Dobio je takođe i nagradu za životno dilo Univerziteta u Novom Sadu.

U BUNJEVAČKOJ MATICI OBILUŽENA GODIŠNJICA SMRTI NAJVEĆEG BUNJEVAČKOG PROSVITITELJA

Velečasni Beretić

Marko Peić otkrio portret

Važnost Ivana Anutnovića okupila Bunjevce

OTKRIVEN PORTRET IVANA ANTUNOVIĆA

Bunjevačka matica je 9. septembra obilužila 120 godina od smrti najvećeg bunjevačkog prosvititelja, **biskupa Ivana Antunovića**, i tom prilikom otkrila njegov portret u ulju koji je nasliko i poklonio Matici poznati somborski slikar **Sava Stojkov**. Sliku je otkrio prvi pridsidnik Matice **Marko Peić**. Kako je već na početku kazano, Ivanu Antunoviću se pripisiva velika uloga u očuvanju bunjevštine

Ivan Sedlak, pridsidnik Bunjevačke matice, podsitio je positioce, koji je bila puna sala, na bogatu biografiju Ivana Antunovića.

U nastavku svečanosti tamburaški orkestar **„Sledbenici Pere Tumbas Haje"** odsviro je a **Tamara Babić** otpivala staru bunjevačku pismu „Kolo igra, tamburica svira" čije stihove je napiso Ivan Kujundžić, Antunovićov učenik, a koja je 1879. godine prvi put izvedena na prelu u Pučkoj kasini.

Kako je na svečanosti kazano, ne postoji sačuvana fotografija Ivana Antunovića, postoje samo dvi slike naslikane po sićanju, jednu poseduje KUD „Bunjevka", drugu „Pučka kasina", a sad, evo, i treća koja će krasiti zid svečane sale u Bunjevačkoj matici.

Svečanosti su prisustvovali **Nikola Babić**, pridsidnik bunjevačkog nacionalnog savita, **Slobodan Čamprag**, član Opštinskog veća zadužen za obrazovanje, velečasni **Andrija Kopilović** i velečasni **Stjepan Beretić**, **mr Branko Franciškoviić**, pridsidnik Bunjevačke stranke Vojvodine, **Iva Aranjoš**, konzul Hravtskog konzulata u Subotici, ko i već spomenut Marko Peić.

Na kraju ove svečanosti vlč. Stjepan Beretić je posvetio prostorije Bunjevačke matice.

B. E.

O IVANU ANTUNOVIĆU

Ove godine kada se obeležava 120 godina od smrti biskupa Ivana Antunovića, najvećeg bunjevačkog prosvetitelja, mi u Bunjevačkoj matici, na skroman način, kakav je bio i naš biskup, želimo da se naš narod podseti rada i dela biskupa Ivana Antunovića na buđenju nacionalne svesti i očuvanju našeg nacionalnog identiteta. Njegovo delo je proizišlo iz poznavanja istorije svog naroda, stanja u kojima se tada nalazio, njegovog mentaliteta, koji je dobro poznavao, jer je svakodnevno bio sa njim u kontaktu bilo kao svećenik koji ga je učio hrišćanskim vrednostima života ili kao čovik visoke naobrazbe i konkrtenog znanja iz oblasti neophodne za život i načina prevazilaženja problema u interesu sačuvanja nacionalnog identiteta.Sve to čini dilo i učenje Ivana Antunovića aktuelnim i u današnje vrime. Čuvanje i nigovanje običaja, kulture i tradicije, učenjem u škulama, razvijenom izdavačkom dilatnošću, kao pripremom za standardizaciju našeg bunjevačkog jezika, temelj je autohtone teorije o poreklu i nacionalnoj pripadnosti, koju je postavio naš biskup i brana bilo kojoj asimilaciji. Inspirisana delom Ivana Antunovića bunjevačka nacionalna manjina je danas na dobrom putu da sa svojim nacionalnim savetom, i Maticom kao i drugim kulturnim institucija sačuva trajno svoj identitet. Kao čovik bio je blage naravi, bolešljivog zdravstvenog stanja i spreman da se žrtvuje za boljitak svog napaćenog i obespravljenog naroda. Volio je svoj narod, ali je poštivao i druge. Kao svećenika volili su ga svi virnici jer nije pravio razliku.Bio je tolerantan i pristalica rešavanja problema mirnim sredstvima, ali nepokolebljiv u ostvarivanju zakonskih prava. Naročito je bio uporan na ostvarivanju prava na upotrebu maternjeg jezika u škulama, državnim i drugim javnim institucijama, što je Ugarska zakonski garantovala svim nacionalnim manjinama ali je izbegavala da ih u praksi primenjuje. Taj zakonski član koji je donet 1868. godine, kada je naš rodoljub već imao 53 godine i bio slabijeg zdravstvenog stanja, je osnov za legalnu borbu. Dao mu je dodatnu stvaralačku snagu, pa je pokrenuo novine i napisao više knjiga duhovnog i svetovnog karaktera, dajući trajni materijal svojim učenicima i sledbenicima u mukotrpnom ali visoko časnom poslu očuvanja kulturnog, nacionalnog i verskog identiteta. Njegova aktivnost pokrenula je Bunjevce tako da su se počeli i organizovati stvaranjem Pučke kasine 1878. godine i kasnije Bunjevačko šokačke stranke. Ovo je sve učinio i po cenu žrtve, jer je bio u nemilosti mađarske vlasti što je uticalo i na njegova biskupska ovlašćenja. Na ovaj način biskup Antunović obiližio je devetnaesti vik i ušao u red velikih prosvetitelja i nacionalnih priporoditelja u Evropi.

Dio biografije biskupa Ivana Antunovića kojeg je pročito Ivan Sedlak, pridsidnik Bunjevačke matice

TAMARA BABIĆ NA PRVOM MEĐUNARODNOM FESTIVALU TAMBURAŠKE ZABAVNE MUZIKE NA PETROVARADINU

DRUGAČIJA TAMBURA

Na Petrovaradinu su se od 7. do 10. septembra čuli zvuci tambure al u drugačijem aranžmanu i ritmu nego što smo navikli. Bio je to prvi međunarodni Festival tamburaške zabavne muzike. Na ovo takmičenje organiatori su pozvali i našu Tamaru Babić, koja je pivala pismu „Neka suza kaže". Tekst za pismu napisala je Ana Popov a komponovo dr Josip Stantić, u brzom i vedromm ritmu. Tamaru je pratio tamburaški orkestar „Neverini", u kojem su svirali: Damir Gršić bubnjovi (novina u tamburaškom orkestru), Miloš i Jovica Vladisavljević, Tomislav Halasević, Miloš i Nebojša Nikolić. Na takmičenje se prijavilo 22 kompozicije a pobidio je ansanbl „Ravnica" s pismom „Nek me svi zaborave", za koju je tekst, muziku i aranžman uradio Slobodan Ilić, koji je i vođa ovog pobidničkog sastava. **S. K. O.**

PRIZNANJE NATALIJI DORNIĆ

RAD I UPORNOST

Početkom septembera Natalija Dornić (67) je u Beogradu je dobila priznanje **„Zlatna značka za nesebičan, predan i dugotrajan rad i stvaralački doprinos u širenju kulture",** koje dodiljiva Ministarstvo kulturno prosvetne zajednice Srbije i Ministarstvo za dijasporu.

Natalija se bavi slikarstvom od 1988. godine. Članica je „Bunjevačke matice" di je jedno vrime vodila Odbor za likovnu kulturu. Organizovala je nikoliko likovni kolonija, s koji mnoge slike krase zidove Matice. Za „Bunjevačke Novine" Natalija je kazla: **Zdravo mi je drago što je kogod primetio da puno radim i okupljam sve one koji se bave s umitnošćom i kulturom u mojem dragom ARTETNOS-u koje obuvaća cilu Srbiju, a ima svoje sidište i u Subotici. Najlipše mi je to što sam ko obična žena svojim radom zaslužila ovo priznanje.**

S naše strane Nataliji sve čestitke i srićan dalji rad. **M. H.**

U BKC-U BAJMOK 29. AVGUSTA PROMOVISAN DOKUMETARNI FILM O IVANU SARIĆU, REDITELJA MIROSLAVA ANTELJA

ČOVIK O KOME MALO ZNAMO

O ovom značajnom Bunjevcu divanio je i Petar Nedeljković iz Muzeja vazduhoplovstva. Iste večeri pridstavljen je i festivalski bilten „Bunjevačka ila 2007", o kojem je divanila njegova urednica mr Suzana Kujundžić – Ostojić

Miroslav Antelj i Petar Nedeljković

Ivan Sarić

Nuz pozdravne govore Branka Pokornića, pridsidnika BKC-a i Nikole Babića, pridsidnika Bunjevačkog nacionalog savita 29. avgusta u prosotrijama KPD „Jedinstvo-Egyseg" otpočelo je pridfestivalsko veče Bunjevački nacionalni ila 2008. **Želja nam je bila**, kazo je Branko Pokornić, **da festival proširimo s drugim sadržajima koji će opet bit vezani za Bunjevce, ovaj put je to film o Ivanu Sariću.**

Miroslav Antelj, novinar iz Subotice, je nuz pomoć Petra Nedeljkovića, vodiča u Muzeju vazduhoplovstva Beograd na aerodromu „Nikola Tesla" u Surčinu, izmed ostali lokacija, pripremio film, čiji kadrovi su nas podsitili na čovika koji je ponos naše varoši. Miroslav Antelj kaže kako je pitao prolaznike čiji je to spomenik a odgovarali bi mu – biciklista. **Nažalost malo nji zna da je Sarić bio konstruktor avio motora, motora, pilot, sportaš, koji je doneo prvu loptu u naše krajeve tj. Srbiju i prido je kralju Aleksandru Obrenoviću. Sarić je napravio i prvi auto u Subotici – kazo je Antelj.** Prid 8.000 - 9.000 ljudi Ivan Sarić je zvanično poletio 16.10.1910. godine, na aerodromu di je u to vrime pasila marva. Naš samouki Bunjevac je letio avionom kojeg je sam napravio. Krivo je Miroslavu Antelju što 2004. godine Subotica nije dobila međunarodni status aerodroma na Bikovu, koji nosi ime Sarića. Film će posli ovog premijernog izvođenja bit prikazan 3.10. 2008. u Muzeju vazduhoplovstva u Beogradu, di će se održat prvi filmski festival o vazduhoplovstvu. Slideće godine 26. marta film će se prikazat na međunarodnom festivalu dokumentarnog i kratkometražnog filma u Beogradu. To će biti prilika da i Evropa vidi ko je Ivan Sarić. Film je snimljen od sridstava Bajmočkog bunjevačkog kulturnog centara. Petar Nedeljković, kustos iz Muzeja vazduhoplovstva u Beogradu, je kazo da se u njevom muzeju oma na ulasku nalazi avion Ivana Sarića. **Šteta što Subotičani tako malo znaju o čoveku čija su dostignuća bila na svetskom nivou. Na tim vrednostima morate poraditi. Malo je onih koji imaju tako velike ličnosti kao što vi imate Sarića.**

Goste je spletom bunjevački igara razgalio BKC iz Tavankuta, nakon čega je nuz kadrove slika s platna bio pristavljen drugi broj felstivalskog biltena „Bunjevačka ila 2007". Urednica mr Suzana Kujundžić-Ostojić kazala kako je značaj ovog biltena očuvanje stari bunjevački recepata o kojima nikad nije bilo pisano. Na povećanom broju strana svaki je recept ilustrovan fotografijama, a tu su i tekstovi domaćina, nutricionista i Nevenke Bašić Palković – biblitekara savitnika o Ženama u bunjevačkoj kujni. Svoje misto tu je našla i prva pisma o ilima Geze Babijanovića. Najavljen je i treći broj biltena, koji će bit kompletan bunjevački kuvar. Za kraj večeri domaćini su pripredili izuzetno lipo aranžiranu zakusku, di su se oko švedskog astala nastavili gosti družit. **M. H.**

DEVEDESET GODINA OD PRISAJEDINJENJA VOJVODINE KRALJEVINI SRBIJI I STVARANJA KRALJEVINE SHS (I DEO)

DANI OSLOBOĐENJA

Stvaranje nove države na Balkanskom poluostrvu uslovljeno je ali i uslovljava tektonske kulturno-istorijske i političke promene. Sagledavanje situacije sa ambicijom sveobuhvatnog pogleda na događaje iz prošlosti trebalo bi da, u znatnoj meri, omogući razumevanje i današnjeg života. To je ujedno i jedini put da se izbegnu sva ona ciklična ponavljanja tragičnih i teških trenutaka življenja na ovim prostorima

Početkom septembra, pre devedeset godina, počele su opsežne pripreme za ofanzivna dejstva na solunskom frontu čiji je centralni deo, zajedno sa francuskim trupama držala i reorganizovana srpska vojska. Situacija na ratištima Evrope, u tom trenutku, odavala je sliku strateškog preimućstva sila Antante. Ulaskom SAD u rat aprila 1917. godine, kao i neuspelom ofanzivom Centralnih sila na zapadnom frontu nakon izlaska Rusije iz rata ostvarena je dominacija zapadnih saveznika. Međutim, bez obzira na to, vojni poraz Nemačke i Austro-Ugarske, na osnovu mišljenja vodećih vojnih stručnjaka, nije bio izvestan pre kraja 1919. godine ili početkom 1920. godine. On bi se na osnovu tih pretpostavki okončao silovitim, dobro pripremljenim udarom nadmoćnijih snaga na zapadnom frontu. Solunski front, u tom kontekstu, imao je ulogu pomoćnog fronta sa ograničenim taktičkim učinkom vezivanja, pre svega bugarskih trupa i lociranih nemačkih i austrougarskih snaga na tom prostoru.

Velika skupština 1918. godine

Situacija na Solunskom frontu, avgusta 1918. godine bila je u osnovi status quo koji je nastao nakon oslobađanja Bitolja novembra 1916. godine. U tom trenutku srpska vojska je bila u potpunosti reogranizovana i popunjena dobrovoljačkim jedinicama prispelim iz Rusije. I na ovaj način vlada Kraljevine Srbije na čijem čelu je bio Nikola Pašić, potvrdila je svoju jugoslovensku opredeljenost. Okosnica, ali i krajnja tačka sazrevanja južnoslovenske političke ideje srpske države, vlade i dinastije bila je ratna deklaracija koja je doneta u Nišu 7. decembra 1914. godine. Sve dotadašnje opcije, alternative, kolebanja unutar srpske vlade i krune, političkim konsenzusom bile su prevaziđene. Srbija se opredelila za južnoslovensku državu. „Narodno predstavništvo će u vremenu koje dolazi staviti sve svoje sile u službu velike stvari srpske države i srpsko-hrvatskog i slovenačkog plemena...Vlada Kraljevine Srbije ističe kao svoj najglavniji i u ovim sudbonosnim trenucima jedini zadatak da obezbedi uspešan svršetak ovog velikog vojevanja koje je u trenutku kad je započeto, postalo ujedno borbom za oslobodjenje i ujedinjenje sve naše neoslobođene braće Srba, Hrvata i Slovenaca."[1] Takav pogled nisu delili svi političari sa prostora buduće jugoslovenske države. Tokom rata politička artikulacija južnoslovenskog ujedinjenja bila je raznovrsna. Unitaristička, centralistička i „pijemontska" koncepcija državnog ujedinjenja, koju je zastupala vlada Kraljevine Srbije, imala je čitav niz oponenata i u samoj genezi svog odredjivanja nailazila je na nedorečenost.[2] Jugoslovenski odbor, slovenski, hrvatski političari u Austro-Ugarskoj monarhiji i neki srpski intelektualci, okupljeni oko Samostalne demokratske stranke, nudili su različite koncepcije zasnovane na federalnom principu.

U složenim međunarodnim uslovima, a uprkos svim naporima Srbije da pridobije hrvatske i slovenačke političare za ideju države nagoveštene Niškom deklaracijom, predsednik vlade Kraljevine Srbije, Nikola Pašić bio je prinuđen da sazove konferenciju na kojoj će učestvovati svi relevantni političari južnoslovenskog prostora pod Austro-Ugarskom monarhijom, Jugoslovenskog odbora i srpske opozicije. Nametanje ove konferencije značilo je zapravo neuspeh konkretnih aktivnosti oko donošenja Krfske deklaracije 1917. godine i političkog dijaloga zainteresovanih strana u vezi sa njom i nakon njenog usvajanja.[3]

Iznuđena konferencija se održala u Ženevi od 6. do 9. novembra 1917. godine. Na ovoj konferenciji kulminirala je nepomirljivost stavova oko načina ujedinjenja i unutrašnjeg uređenja, koja je tiho tinjala i neozbiljno izbegavana. Nasuprot unitarnoj ideji jugoslovenskog državnog uređenja, na konferenciji je prihvaćena, u državnopravnom pogledu, složena zajednica dualističkog oblika. Iako je ova zajednica trebala da funkcioniše do donošenja novog ustava od strane Ustavotvorne skupštine izabrane na slobodnim izborima, sa njenom idejom nije se složio prestolonaslednik Aleksandar Karađorđević.

Konferencija je ispoljila svu kompleksnost problema nacionalnog i ustavnog određenja buduće zajednice i na njenim principima definisani problemi i solucije

rešenja pratiće jugoslovensku Kraljevinu sve do njenog unutrašnjeg i spoljnog razaranja 1941. godine. Uspesi srpske vojske na frontu, anarhija, problem tzv. „zelenog kadra" koji su zavladali u Austro-Ugarskoj monarhiji, nakon njenog sloma i Italijanske teritorijalne pretenzije bili su presudni da, ispostavilo se privremeno, južnoslovenski političari monarhije odustanu od federalnih i konfederalnih ideja i priklone se opciji konsolidacije države u skladu sa ambicijom mladog prestolonaslednika. Jak podsticaj priklanjanju Srbiji bio je i strah od socijalnih lomova, rizika i nesigurnosti, potpunog privrednog haosa, društvenih nemira, revolucionarnih previranja, spoljne opasnosti, revizionizma i revanšizma. Ipak, bez obzira na sve, pomalo stidljivo, ali primetno u samoj adresi (dokumentu koji su predstavnici Narodnog veća Srba, Hrvata i Slovenaca uputili kralju Aleksandru Karađorđeviću) mogla se prepoznati želja očuvanja i uvažavanja odredjene specifičnosti upravnog kontinuiteta.[4] Bio je ovo nagoveštaj jednog dinamičnog istorijskog razdoblja, koji karakteriše okvirni državnopravni suživot južnoslovenskih naroda na prostoru jugoistočne Evrope.

Nosioci južnoslovenske ideje, tokom 19. i početkom 20. veka, uglavnom su bili intelektualni slojevi stanovništva školovani u inostranstvu. Oni su ovu ideju promovisali u kontekstu liberalnih ideja romantičarskog zanosa koji su bili pristuni u ondašnjoj Evropi. Snaga njene avangardnosti, međutim, našla se pred ispitom realnosti oličene u polupismenom stanovništvu i politikantskom strančarenju. Raskol ideje i stvarnosti bio je očevidan i ne tako retki bili su i glasovi upozorenja o potrebi najpre duhovnog približavanja. „Još početkom dvadesetog veka Tomaš Masarik je Srbima i Jugoslovenima dao savet da pre političkog zajedništva najpre ostvare kulturno, prosvetno i privredno..."[5] Međutim, ratna kataklizma i pobedonosni vojni pohod kod dominantnih elita južnoslovenskih naroda nametnuli su političko jedinstvo bez obzira na njegovu eventualnu preuranjenost koja se reflektovala u metodama borbe za ostvarenje nacionalnih ideja i negovanoj razlici slovenskih etnosa.

Odnos nacionalnih ideologija i ideje južnoslovenskog jedinstva, ukoliko posmatramo ove ideologije u istoriji slovenskih naroda sa Balkanskog poluostrva, u 19. veku, iako različit nije bio antagonostički. Ovo stanovište je u odredjenim trenucima bilo razložno. Nakon 1878. godine, Srbija je prihvatila stanovište o „egzistencijalnoj nužnosti" da pretnja od propasti malih država može da se izbegne jedino „grupisanjem, a naročito sabiranjem srodnih plemena u jednu jaku državu." Odbrana državne nezavisnosti i permanentna težnja za stvaranjem šire, pre svega, južnoslovenske zajednice u kojoj živi etnički jedinstven, a politički podeljen narod, bile su determinante ideologije srpske države i 1914. godine i tokom rata. „U borbi za svoju autonomiju protiv Beča i Pešte Hrvati su tražili podršku u Srbiji. Izloženi habzburškom imperijalizmu na Balkanu, Srbi su našli saveznike u Hrvatskoj. Iz razloga sopstvenog opstanka srpski pokreti u devetnaestom veku težili su velikoj Jugoslaviji i balkanskoj saradnji."[6]

Zanos ushićenog bratskog ujedinjenja natopljen krvlju poginulih patriota bio je, pre svega, emotivni naboj iskrene, ali naivne eshatološke ideje konačnog slovenskog povezivanja. Istorijsko iskustvo, tradicija državnosti, mentalitet, identitet jedinke i društva, konfesionalna pripadnost, različita državno-upravna politika, politička opredeljenost, kulturološka originalnost, etnička raznovrsnot predstavljali su mnoštvo razložnih karakteristika, čije uvažavanje i pomirenje obeshrabruje i najistrajnije i najozbiljnije intelektualce, a sa druge strane čije neuvažavanje i prenebegavanje pokazuje nezrelost i neozbiljnost i nudi neostvarivu budućnost.

Vlada Kraljevine Srbije u nameri da se što spremnije uhvati u koštac sa eventualnostima političkog suživota tri plemena definisala je svoj ekskluzivni prostor. Ona se najdirektnije i najneposrednije angažovala u Vojvodini (Bačkoj, Banatu i Baranji), Sremu, Bosni i Hercegovini, Dalmaciji i Crnoj Gori radi prisajedinjenja ovih teritorija Srbiji, a mimo Narodnog veća iz Zagreba.

Vojvodina se od početka Prvog svetskog rata našla u veoma kompleksnoj situaciji. Austrougarski organi vlasti, iz straha od moguće solidarnosti sa Srbijom, zabranile su rad svih opozicionih partija narodnosti, njihovu štampu, a mnoge predstavnike političkog i društvenog života su uhapsile i internirale. „Kad je izbio Prvi svetski rat ja sam s nekim Srbima iz Pančeva i južnobanatskih sela interniran u Aradu. Tu sam sa Vasom Stajićem delio dobro i zlo u jednoj vlažnoj kazamatskoj ćeliji."[7] „U Vojvodini je tada bio lišen slobode i Jaša Tomić uz još nekoliko stotina drugih."[8] „Na početku Prvog svetskog rata i ja sam, sa većim brojem srpskih javnih radnika Vojvodine[9] bio uhapšen i deportiran u aradske kazamate kao politički sumnjiv."[10]

Izolacijom uglednijih političara, ali i dobrim ekonomskim prilikama, kao i „pouzdanim civilnim pravosuđem u monarhiji"[11], Austrougarska vlast je doprinela procesu denacionalizacije među Srbima. Oživljavanje političkih aktivnosti vezano je tek za 1918. godinu kada je vojno-politička situacija postala povoljnija za obnavljanje nacionalnih težnji. Tako, u leto 1918. godine poznati književnik Veljko Petrović, predstavnik Vojvodine u Jugoslovenskom odboru, insistira na aktivnijem političkom i nacionalnom radu Vojvođana.

U vreme prisajedinjenja Vojvodine Kraljevini Srbiji populaciona struktura je bila sledeća: Vojvodina je imala 1.365.596 stanovnika – Srba i Hrvata je bilo 502.415 (36,8%), Madjara 376.107 (27,7%), Nemaca 316.107 (23.1%) i dr.[12]

Ukoliko želimo da se odmereno odredimo prema političkoj situaciji u Vojvodini, demografski pokazatelji su veoma bitni. U ovom periodu kada se pripremala odluka da se Vojvodina prisajedini Kraljevini Srbiji, politički aktivno u tim događanjima i u tom pravcu bilo je slovensko stanovinštvo, i to pre svega Srbi i Bunjevci. Ostalo stanovništvo, pre svih Nemci i Mađari bili su prema ovoj ideji pasivni i pokušali su da forimraju sopstveni politički interes. Mađari u Vojvodini, odnosno građanstvo koje je i politički artikulisalo stavove bili su zbunjeni zbog krupnih promena do kojih je došlo u Mađarskoj kada je, krajem oktobra 1918. godine, formirana republika. Nova Karoljijeva vlada je nameravala da u potpunosti reformiše državu i obezbedi manjinama sva politička prava. U nadi da će teritorija Vojvodine opstati u sastavu nove mađarske države i vojvođanski Mađari su osnivali svoja veća. „U većini vojvođanskih mesta ona postoje paralelno sa srpskim i nema podataka da je dolazilo do nekih oštrijih sukoba među njima. Naprotiv, u izvesnim poslovima je bilo i saradnje."[13]

dr Saša Marković

1: D. Jankovic, Niška deklaracija, Nastanak programa jugoslovenskog ujedinjenja u Srbiji 1914, Istorija XX Veka, Zbornik radova, X, 1969, str. 103.

2: „Srpski narod je dao pečat jugoslovenskom ujedinjenju, ali je njegovo prisustvo u političkom, ekonomskom, društvenom i kulutrnom životu novonastale države bilo u neskladu sa njegovom državnom tradicijom, političkim iskustvo, brojem, kulturnom snagom. Vec su gradjanski intelektualci, a kasnije i istraživaci, lucidno primećivali da se on izgubio u jednom delu jugoslovenskog vremena.", Lj. Dimić, Srbi i Jugoslavija, Stubovi kulture, Beograd, 1998, str. 67.

3: „Krfska deklaracija imala je karakter kompromisnog akta, koji, upravo zbog toga, nije mogao u potpunosti zadovoljiti ni jednu ni drugu stranu. Otuda protivrečno držanje obeju strana-potpisnica prema Deklaraciji."; D. Janković, Jugoslovensko pitanje i Krfska deklaracija 1917. godine, Savremena administracija, Beograd, 1967, str. 411-412.

4: „Želja bi Narodnoga veća bila da se, obzirom na provizorno stanje, ovo privremeno narodno predstavništo obrazuje sporazumno između Narodnog veća i predstavnika naroda Kraljevine Srbije, i da se ustanovi odgovornost državne vlade prema modernim parlamentarnim načelima ovom Narodnom predstavništvu, koje bi trebalo da ostane na okupu sve do Konstituante, da princip ustavnosti i parlamentarne odgovornosti vlade dodje do potpunog izražaja. Iz istog razloga ostali bi na snazi, pod kontrolom državne vlade dosadašnji autonomni administrativni organi, koji ce za svoje uredovanje biti odgovorni autonomnim predstavništvima.", B. Petranović, M. Zečević Istorija Jugoslavije 1918-1988, Zbirka dokumenata, Nolit, Beograd 1988, str. 74.

5: N. Škerović, Jugoslovenska omladina u Pragu pre dvadeset godina, Nova Evropa, knjiga 19, broj 3, 11. februar 1929.

6: D. Đorđević, Istoričar u politici: Slobodan Jovanović, Slobodan Jovanović, ličnost i delo, zbornik radova sa naučnog skupa, SANU, Beograd, 1998, str. 117.

7: Dr Mihovil Tomandl, Kratka autobiografija, Rukopisno odeljenje Matice srpske, Invetnarni broj I 12.456.

8: Istorija srpskog naroda VI-2, Srpska književna zadruga, Beograd 1994, str. 43.

9: Među zatvorenima bio je i dr Milan Sekulic istaknuti nacionalni javni radnik. On će nakon ujedinjenja, kao član Socijalističke stranke biti izabran i za poslanika. Sredinom tridesetih godina izlazi iz ove stranke, 1931. bio je na listi Petra Živkovića, a 1935. na listi Boguljuba Jevtića. Vidi: Militar Triva, Biografije - dr Milan Sekulić, ROMS, M.14656.

10: Dr Nikola Milutinović, Autobiografija, Rukopisno odeljenje MS, M. 18.453.

11: R. Končar, Opozicione partije i autonomija Vojvodine, Agencija „Mir", Novi Sad, 1995, str. 15.

12: Nikola Gaćeša, Demografske i socijalne prilike u vreme prisajedinjenja Vojvodine Kraljevini Srbiji 1918., Zbornik radova Vojvodina u vreme prisajedinjenja Kraljevini Srbiji 1918. godine, Muzej Vojvodine, Institut za istoriju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, Novi Sad 1993, str. 49-56.

13: Lj. Krkljuš, L. Rakic, Vojvodina i stvaranje jugoslovenske države 1918. godine, Zbornik radova Prisajedinjenje Vojvodine Srbiji 1918, Muzej Vojvodine, Novi Sad, 1992, str. 5-21.

MALKO DALJE OD BEOGRADSKOG PUTA NA SALAŠU ŽIVI TROČLANA PORODICA DULIĆ

Marinko Dulić isprid porodičnog stabla

Cila familija Dulićevi voli konje

ŽIVOT NA SALAŠU

Ako se iđe priko, malko je teže stignit do salaša Marinka Dulića u Starom Žedniku, al ako se obađe okolo onda se iđe betonskim putom i još oko sto meteri prašnjavim, što našem domaćinu zdravo smeta.

Marinko Dulić Hauzer ima 43 godine i paor je na roditeljskom salašu di je je i rođen. **Bio sam zaposlen**, kaže Marinko, **u „Vojvodinašpedu" oko 13 godina i kad je krenilo niz brdo napuštio sam poso i posvetio se životu na salašu.** Pitamo Marinka možel se živit od zemlje? Odgovor kratak i jasan: **To je samo preživljavanje**. **Obrađivam 16 hektara moje zemlje, imam osnovnu mehanizaciju, jedino memam kombajn, al opet je zdravo teško.** Samo bi volio da poljoprivreda ima svoje misto kako zasluživa. **Naša država malo brine o paorima, kobajagi tili bi da mladi ostanu na salašima i u selima. A jeto ove godine cincokrt je jeptiniji neg lane a ulje skuplje. Pa di je tu pravda?! –** pita se Marinko.

Domaćica kuće

Đurđica Dulić rođena Vukov, domaćica salaša ima 37 godine. Ode se udala prija 15 godina i došla je iz Đurđina. **Upoznali smo se u gradu. Radili smo u dvi komšijske radnje. Počeli pit kafu zajedno i eto tu smo danas**, kaže sagovornica, **zajedno u dobru i zlu. Život na salašu je mirniji, ali se mora puno radit, možda više nego zaposlene žene. Radim sve po kući, a kad triba onda pomognem i na njivi, obično kod kupljenja diteline.** U avliji kokoške, morkače, svega ko na salašu. Imali su i krave al više nemaje. **Volim u slobodno vrime**, kaže Đurđica, **radit radove od slame. To sam**

Damjana voli životinje

naučila kad sam išla u VII razred osnovne škule i to od Matije Dulić i Mare Ivković Ivandekić. Pravim čestitke, slike, kutije, perlice. Malo sam prodala a više poklonila od ti moji radova. Sve to pravim, dodala je Đurđica, **od kasne jeseni do ranog prolića u slobodno vrime. Slamu za slideću zimu sam već spremila. Ručno se kosi desetak dana prija košenja, ondak ima lipču boju i bolji kvalitet.**

Rič, dvi o ćeri Damjani

Ćer Damjana ima 14 godina. Odličan je đak Osnovne škule „Pionir" u Starom Žedniku. Za petnajstak minuta pišce stigne do škule s društvom. Zdravo voli životinje, a ima i svoju kornjaču. Ko i ostali osmaci ima dilemu, ne zna još kaku će sridnju škulu upisat. Voli tirat traktor, a tek konje.

Damjani je tribalo samo kasti: **Ajde izvedi konje iz košare**, ona je tako slobodno uradila ko da mačku vodi. Obadve kobile su iz Madžarske. Jedna ima 7 godina a druga 3 i prid njima je karijera, a starija iđe u priplod. Porodična tradicija su konji, a glavni „krivac" je stric Stipan Dulić, poznat po konjskom sportu. Osvojio je čak 5 derbija, i to 4 ko vozač a jednu ko trener. **Moj stric nije imo dice**, kaže Marinko, **pa je svu ljubav prema konjima prino na mene. Konjarstvom sam se počo bavit 1982. godine. Na trkama moje konje vozi Zvonko Bogdan, on ji i trenira. Koliko uspišno to radi vidi se po vitrini punoj pehara i počasni nagrada. S Kraljicom je osvojio čak osam prvi mista.**

Porodično stablo Dulićevi

U trpezariji na zidu velika uramljena slika a na njoj naslikano drvo, ko da su rodile jabuke, a na svakoj „jabuki" imena: Ivan, Joso, Albe, Stipan, Vranje, Grgo, Veco, Tome, Lazo, Mijo, Mate, Blaž itd. Slika je napravljena 1905. godine. Nasliko je Šimegi iz Subotice, a stablo počinje od Ivana i Ilije. **To je slika**, kaže Marinko, **digod s kraja XVII vika kad su se Dulićevi počeli naseljavat u ove krajove. Eto moj nadimak je Hauzer.** Pokaziva na sliki da je zadnji upisan dida Stipan. Triba još da metnemo mojeg baću Antuna i ja bi tribo ode bit i onda kraj, jel ja imam ćer.

Prošlo je brzo nikoliko sati nuz užnu i divan sa porodicom Dulić.

M. H.

IZ ŽIVOTA BUNJEVACA

PONOS JE BIT BUNJEVAC

U subotičkom naselju „Ker" živi Lazo Tumbas, penzioner vrlo vitalan, mada ima 78 godina. Dnevno pišice obađe i po desetak kilometeri, a kad triba cipa i panjove. Kad se dođe na vrata njegovog stana, nuz ime i prizime stoji i ono Bunjevac. **To je zato**, kaže Lazo, **ko dođe kod mene taj nek zna u kaku kuću dolazi.**

Lazo Tumbas

Istorija sačuvana na slikama

Komadić istorije Bunjevaca

Prvo što pada u oči, kad se priđe prag sobe, su zdravo lipe i stare slike na zidu, baćine, mamine, majkine. Na jednoj sliki je majka sa svojom sestrom. Izračunali smo da je slika digod iz 1880. godine. Na astalu puno stari vridni papira, a svi vezani za Bunjevce. Interesantna je godišnja svidodžba – ocine Lazinog baće Gavre, al je grišKom je upisano ime dida Paje Tumbasa. U samom vrvu papira piše Gradska bunjevačka velika gimnazija Subotica, a doli datum 30. jun 1920. godine. Nema ocina neg samo opis, npr. veoma dobar, dobar, dovoljan.

Ima Lazo i puno vrlo vridni značaka. Interesantna je značka Bunjevačkog momačkog kola iz 1925. godine. Lazo kaže kako mu je baćo pripovido da su i divojke imale svoje kolo, a prela i balovi su bili zajednički. Pokaziva naš domaćin i fodbalsku ekipu na sliki „Bunjevac" s početka 20. vika, odnosno 1925. godine. Na papiru imena oni koji su se fodbalovali. Kolekciju značaka krasi značka iz 1932. godine sa evropskog prvenstva u rvanju u Pragu. **Moj baćo Gavro bio je u upravi kluba „Bunjevac"**, kaže Lazo.

Lazina biografija

Rođen sam, kaže, **nedaleko od ovog mog stana. Za vrime okupacije završio sam četri razreda osnovne škule. Onda me je**, pripovida Lazo, **na sokaku izšamaro žandar zato što sam kazo da sam Bunjevac. Posli tog sam rišio da više ne iđem u škulu i očo sam kod dida Paje Tumbasa na salaš i radio sve što je tribalo.**

Radio sam u „Minervi" i „Birografiki", a iz SDK-a očo sam u penziju 1990. godine. Nikad se nisam ženio, kaže, **al se dobro snalazim u kuvanju, a za druge ženske poslove imam pokatkad pomoć.**

Lazo redovno čita „Bunjevačke novine"

Na jednoj polici poslagane „Bunjevačke novine". **Svaki broj kupim i od početka do kraja pročitam.** Žavo mu je što nije znavo za bunjevačku Dužijancu. **Zdravo volim bunjevačke običaje i poštivam svece. U novinama volim vidit lipu nošnju. Volim**, kaže sagovornik, **slike salaša.** Vezan je za didin salaš, Tumbasov, to mu je bio dida po mami i ona je bila Tumbas. Salaš se nalazi na izlasku iz Subotice (pisano je o njemu u broju 5 i 7 „Bunjevački novina"). **Znam da propada i ne smim ni otić na tu stranu, jel ni ne znam ko je vlasnik**, kaže tužno Lazo. **M. H.**

„PASULJIJADA 2008" U TAVAKUTU OKUPILA 42 TAKMIČARA

TUŠTA GRAVA NA JEDNOM MISTU

Tradicionalno po 12. put održana je „Pasuljijada 2008" u Tavankutu, u organizaciji Aktiva žena iz Tavankuta. Humanitarnog je karaktera ko i uvik, ovaj put prihod je naminjen mladim fodbalistama. U kuvanju grava bilo je takmičara iz: Zrenjanina, Subotice, Tavankuta, Sombora, Bajmoka, Ečke, Ljutova, Bačkog Monoštora, Bašaida, Male Bosne, Bačke Palanke, Martonoša, Pačira i Banatskog Aranđelova. Sve se odvijalo na stadionu, pa nije bilo gužve, makar je bilo tušta svita.

Prvo misto je osvojio Zlatko Milodanović iz Bajmoka, drugo je pripalo ekipi Zrenjaninske TV, a treće Franji Lukačeviću iz Pačira. Najstarija učesnica je bila Katica Bedeković koja ima 79 godina, a najmlađi kuvar Nebojša Skenderović sedamnajstogodišnjak.

U programu su učestvovali folklorci BKC-a, zatim Bojana Savanov, Katica Marganić i Judita Graca. Za dobro raspoloženje postarali su se tamburaši.

Grava je brzo nestalo, pa su metnili kuvat u još dva kotla, al positioci nisu imali sriće, jel taman je gra bio gotov počela je padat kiša. Skuvano je 100 kila grava, i kako je kazla Gorica Vuković - organizator, sav je prošo. **M. H.**

MIRJANA ZELIĆ OSTALA BREZ POSLA, AL NIJE KLONILA, RADI I STVARA PRILIPE SUVENIRE

ŽIVOT I KUĆA ISPUNJENI HEKLANJOM

Kad se prikoraci kućni prag porodice Zelić oma se mož primetit da tu živi osoba koja zdravo voli radit ručni rad. Bila sam u gostima i na divanu kod Mirjane Zelić. Poznam je odavno i znam kake spretne ruke ima, pa sam poželila i da čitaoci „Bunjevački novina" vide koliko umitnosti nosi u sebi Mirjana, jedna vrlo skromna i prijatna osoba.

Počela ručne radove u mladosti

Mirjana ima 47 godina, nezaposlena je i kad sam stigla kod nje spremila je pravu izložbu za slikanje. Sagovornica se vraća u vrime kad je imala samo 17 godina i kad je uradila prvi mali tabletić u šarenom vezu. **Heklam priko dvadeset godina miljee. Volim hekla i ukrasne kutijice koje služe za poklone. U nji mož metnit prsten, lančić, el bilo kaki drugi poklončić. Ipak, najdraže mi je ono što sad**

heklam, a to su Bunjevke. To je unikatno jel niko ne radi bar za sad i to smatram svojim izumom.

Heklane Bunjevke

Prve Bunjevke sam naheklala za berbanske dane 2007. godine. Triba vrimena dosta dok beba („Bunjevka") ne stane na svoje „noge". U heklanju prove-

Mirjana Zelić

dem 5-6 sati. Proces sušenja traje 10-12 sati. Na kalup se metne uštirkana suknja, objašnjava sagovornica, **i formira se. Najteže je opravit kosu, a pravi se od konca.**

Voli Mirjana i vez

Već puni deset godina Mirjana radi pun bili vez, protkan zlatnom el srebrnom niti. To su kadgod imale samo gospodske kuće. Ima ova vridna žena puno diploma, čak jedanajst. Najdraža je ona prva dobijena od lista „Praktika" za domaći suvenir. **Poslala sam**, kaže, **obiluživač strana u knjigi rađen na svili. Ukrašavaje ga crvene pupe i klasje žita. To mi je bila prilika da svoje radove iznesem iz sobe da krenu malo u svit. Bila sam počasni gost na Železnici za Uskrs, di se održala izložba, i moje uheklano jaje osvojilo je treće misto. Heklanje je osnova mog rada, a sve ostalo je mašta.** Izlagala je Mirjana na Dužijanci 2008. gospodski vez i heklane Bunjevke. Član sam Art-etnosa, udruženja stvaralaca na nivou Srbije sa sidištem u Subotici.

Inspiracija u zoru

Nas petero živimo od čovikove plate, tako da ja malo svojim radovima dopunjavam kućni budžet.

Moje „radno vrime" je od polak pet do polak sedam jel onda najviše stvaram. Osim ove, ljubav poklanja i svojoj unuki Anji koju čuva.

Očla sam od Mirjane puna lipi utisaka i ovo je dokaz da ako čoviku u ži-votu ne iđe ne triba klonit, već se triba paštrit da stvoriš štogod da sebi ulipšaš život.

M. H.

DOŠLO JE VRIME DA UMISTO LJUDI RADE MAŠINE I KOMBAJI, A ČEREZ SIĆANJA LJUDI SE TAKMIČE I RADE KAKO SE KADGOD RADILO

KO JE NAJBRŽE OBRO KURUZE?

Šiljak u ruke i beri...

Bilo je lipo septembersko jutro kad se u Maloj Bosni na njivi Katice i Steve Romoda okupilo pedesetak ljudi željni rada. Okupljanje je bilo u njevoj avliji nuz kafu i rakiju, a posli se išlo na špediteru, traktoru jel autom do njive. Berači kuruza stigli su iz: Ljutova, Tavankuta, Gornjeg Brega, Sente, Sajana, Kelebije, a Mala Bosna je imala dvi ekipe.

Parcele su bile dugačke 50 meteri a široke oko 20. Iza berača nije smilo ostat klipova. Kuružna se nije smila sić višlje od tri centi iznad korena, u snopu je tribalo bit otprilike 28 stabljika, a u jednoj klupi dvadesetak snopova. Žiri su sačinjavali Sabo Imre, Lazo V. Hajduk i Alojzije Stantić.

Rič, dvi s domaćinom Stipanom Romodom

Ideja se rodila, kaže Stipan, **dok sam ležo u bolnici jel sam tamo imo vrimena na pritek. Sićam se da je prija 40 godina u Maloj Bosni organizovano prvo takmičenje u košenju žita tj. risa. Postavio sam sebi zadatak da to probamo i s kuruzima i vidite**, kaže, **uspilo je. Ljudi su se odazvali. Svi s motičicama za sičenje kuružne i s šiljkom za guljenje klipa, dobro su raspoloženi i druže se.**

Takmičenje je bilo uzbudljivo

Na znak traktorske sirene počela je berba kuruza. Vitar je pirko pa se nije ostila vrućina bar za gledače i novinare, al borme onima koji su se našli med visokim stabljikama kuruza lio je znoj s čela i po leđima, prašina je grizla oči. Mogle su se čut i šale a divanilo se i o tom da je rano za branje. Kadgod to je bilo i misec dana kasnije kad je već i mraz pao na kuruze.

Svi su počeli brat kad su bili mali

Podivanili smo i s beračima. Emera Poljaković (67) iz Tavankuta je ko dite svašta radila. **Imala sam**, kaže, **samo 13 godina kad sam počela brat kuruze. S materom i ocom puno sam spavala u tuđim košarama.** Joso Zubelić (60) iz Dikanovca kaže: **Nisam volio učit i već s 14 godina išo sam brat kuruze u nadnicu. Sićam se da smo po 30 dana stalno brali kuruze svaki dan, najviše sam siko kuružnju.** Borme i te subate je vrlo spretno siko. **Za jedan dan bi tribalo da se obere jedno jutro, obično oko 5 ljudi radi u grupi. Onda u ono vrime moje mladosti, dan je počimo u 4 sata a završavo se oko polak devet. Ila se obično slanina s crnim lukom, kiselna, a pila se voda iz đuge. Bio sam zaposlen u „Medoproduktu", a svoje „litovanje" provodio sam u berbi kuruza.**

Najmlađa i najstarija beračica

Slobodanka Gršić (34) je domaćica. Živi u Maloj Bosni. **Došla sam**, kaže, **s tetom vidit kako su se kadgod brali kuruzi, pa da prinesem mojoj ćeri.** Ove godine uspišno je radila i ris u okviru svečanosti „Dužijance".

Najstarija je bila Katica Bedeković sa svoji 79 godine. **Bila sam mlada kad sam počela brat kuruze. Umorila sam se danas, al volim se takmičit. Drago mi je da me mlađi oće u njevo društvo. Virujte srce mi lupa od dragosti.**

Za svega 1 sat i pet minuta ekipa u sastavu Emerka Poljaković, Cila i Joso Zubelić, Rudić V. Milica i Barčik Robert je sredila svoju parcelu kuruzi na rpi, kuružna u klupama. **To smo mi Tavankućani**, kazli su ponosno i namistili se za slikanje.

Posli rada mož i kolo zaigrat

Kad je završen poso u domu u Maloj Bosni doneli su velik koto kuvanog, ukusnog grava. Mi koji nismo brali sili smo oma za astal, al berači su se uvatili u kolo jel su svirci jo[prija stigli dočekat rabadžije.

Gazda Stipan Romoda je zadovoljan sa solidnim rodom kuruza, a takmičari su se potrudili da kuruzi u prikolici sigurno stignu u avliju. **Nadam se da će kogod drugi slideće godine organizovat berbu**, kazo je Stipan.

M. H.

Najbrže obrali kuruze – Tavankućani posli obavljenog posla

U BAJMAKU ODRŽAN TREĆI FESTIVAL BUNJEVAČKI ILA KOJI JE PRIRIDIO BKC BAJMOK

REDUŠE SU KUVALE KO KADGOD

Ove godine je oko 30 reduša pripravilo oko 50 vrsta ila, od listića, čorbi, do nasuva, pogače, paprikaša, mesa, sosova... i sve se moglo probat, a od tarane s divenicom se moglo i najist. Ko najstarije ilo proglašen je paprikaš pod šeširom. Novost na festivalu je bila prezentacija dokumentarnog filma o Ivanu Sariću, a nastavljeno je izdavanje biltena, koji pridstavlja mali kuvar bunjevački ila. Festival otvorio ministar dr Žarko Obradović

I treći Festival bunjevački nacionalni ila u Bajmaku je završen. Oko 30 takmičarski ekipa, ženski i muški reduša je prid žiri i prid positioce Festivala iznelo oko 50 starovinski ila koja su se kadgod kuvala a nika se kuvaju i danas. Štandovi u avliji Kulturno umitničkog društva „Jedinstvo-Eđšeg" di se Festival održavo, u organizaciji Bunjevačkog kulturnog centra Bajmok, šarenili su se od priprevljenog ila, a još bolje su mrišili.

Za „najstraije ilo" na III Festivalu bunjevački ila, održanom 29. i 30. avgusta, proglašen je „bećar paprikaš pod šeširom" koje je skuvalo **Udruženje žena Tavankut**. „Najautentičnije ilo" je pripravila **Marija Bošnjak** iz Male Bosne, a to je „ilo na babine", „najangažovaniji štand" je bio štand **Aktiva žena iz Subotice**, „najmlađa reduša" je bila **Jana Glamučanin** iz Subotice, najlipši kolač su napravile **Ruža Lazić i Marija Mihaljević**, iz Bajmoka, „najlipše aranžiran bunjevački astal" su imali **garski Bunjevci (Mađarska)**, a autor „najkuvara 2008" je bila **Ana Vojnić Kortmiš**, iz Đurđina.

Tako je na kraju odlučio žiri Festivala. Gosti su, naravno, imali svoje mišljenje. Jel, išli su od štanda do štanda i koštali pripravljena ila, pa je teško bilo i kazat na kraju šta je bilo najbolje, fanki el pogača, tarana el žganjci, pokljukuša, zamotanice, paprikaši, nasuvo... A kuvali su pojedinci i ekipe iz Subotice, Sombora, Palića, Male Bosne, Stare Moravice, Đurđina, Tavankuta, Bačke Palanke, Kaćmara, Gare i Bajmaka, dok su gosti došli iz Beograda, Novog Sada, Bačke Topole, Malog Iđoša i sela oko Subotice.

Triba kazat da je ove godine prvi put Festival trajo dva dana. Prvog dana su bile dvi promocije: prikazivanje dokumentarnog filma o Ivanu Sariću autora **Miroslava Antelja**. Druga promocija biltena – malog kuvara bunjevački ila koja su pripravljana na prošlogodišnjem Festivalu. Štampan na kvalitetnoj artiji, u boji, izlazi drugu godinu, i jednog dana će pridstavljat veliki kuvar bunjevačke kujne. Ode se prodavo za 150 dinara.

Svečanom otvaranju je prisustvovao **Saša Vučinić**, gradonačelnik Subotice, ko i **Jene Maglai**, pridsidnik **Skupštine** Subotice. **Branko Pokornić**, pridsidnik KBC Bajmok, i pridsidnik Organizacionog odbora Festivala, davo je odgovor zašto je pokrenut Festival.

Ovim festivalom želimo iz zaborava izvuć sve ono što je narod spremo i na čem je opsto čitavo ovo vrime. Festival smo želili oplemenit i s novim sadržajima, pa smo u prvom danu premijerno prikazali dokumentarni film o Ivanu Sariću. Dok budete obilazili štandove nadam se da ćete imat prilike vidit i koštat ono što naš narod ima prikazat.

Išli smo od štanda do štanda, od astala do atala da od reduša čujemo šta kuvaju i dadu nam recept tog što kuvaju - za starije da se podsite šta su kadgod ili, a za mlađe da odaberu koje novo i interesantno ilo.

Katica Bedeković iz Donjeg Tavankuta, došla je s Aktivom žena iz Tavankuta i pripravila je bećar paprikaš pod šeširom, za koji su dobile nagradu. Ona kaže da je to ko svaki drugi paprikaš, samo što na kraju dobije šešir od tista. Ilo se pokrije s gumbocima filovanim poprženim mlivenim mesom s začinima. Oni su gusto poređani jedno do drugog, tako da para s paprikaša podigne tisto i sve liči na šešir.

Kuvam i uprckanog nasuva s pekmezom. Tisto za nasuvo skuvam u vodi, procidim i onda malo metnem ulja, šećera i pekmeza. Kuvam još i ronđave čorbe, pravo dijetalno ilo. Istrenicam šargaripu, luk, peršin, papriku, osolim i udesim po svom ukusu. Na kraju dodam jedno jaje i kašikom polagano izmišam, da budne ronđavo.

Katica ima 79 godina i, kako kaže, još barata s Aktivom žena.

Na pitanje šta kuva kod kuće od ovi starovinski ila, kaže: **– Svašta, ako ćeš s krumpirom nasuva, ako ćeš s orasima, s makom, povlakom, sa sirom, oš paprikaše, s**

Festival je otvorio dr Žarko Obradović

Dr Žarko Obradović

Drugog dana Festival je otvorio visoki gost, iz Vlade Srbije, dr Žarko Obradović, ministar prosvite. Med ostalim, on je kazo:

– Retko se može videti, sresti i doživeti da na ovako malom prostoru postoji ovakvo bogatsvo i etničkih, i nacionalnih, i verskih, i političkih i drugih raznolikosti, a da svi žive jednim životom, i da postoji duh i tolerancija zajedništva, što se na nekim drugim prostorima, nažalost, ne može sresti. Ovaj primer treba da bude „zarazan" i za druge. Želim kao ministar prosvete da izrazim svoje zadovoljstvo što je bunjevački jezik već drugu godinu zaredom deo nastavnog plana i programa u osnovnoj školi, jer i to garantuje Bunjevcima očuvanje posebnosti koju poseduju. Naša zemlja, i Vojvodina, jesu i treba da budu primer kako može da se očuvaju posebnosti svake etničke zajednice, a na dobrobit svih. Želim ponovo da izrazim zadovoljstvo što sam ovde, i da u svoje ime i u ime ljudi u Ministarstvu izrazim želje za dug život ovog festivala.

Lipotu igara pokazo BKC iz Tavankuta

Dida i majka s unukom na najlipšem štandu

mesom el brez mesa, divenice, gomboce s pekmezom, s mrvicama i pogače s kojičime. Sve volimo.

Vera Tumbas Loketić i Ana Ferković, iz Tavankuta, kuvale su tradcionalno bunjevačko ilo koje se kadgod kuvalo nediljom.

To je friška kokšija čorba, s dosta zeleniša i krumpir: prvo se uprži luk s crvenom paprikom, doda krumpiru i izmiša. Nuz to kuvamo i sos od paradičke: uprži se brašno na masti i nalije paradička i voda, i doda soli. Kuvamo na šporelju na loženje zbog tradicije, a i malo više vrsta ila stane na njeg – kazala je Ana.

Ana Vojnić Kortmiš je za svoju užnu dobila nagradu žirija.

Kuvam s paradičkom čorbu i žganjce, koji su se kadgod kuvali kad nije bio mesni dan. Mi Bunjevci smo čorbu kuvali svaki dan, ako je mesni dan, s mesom, a ako nije onda ovako. Metne se jedan peršin, jedna šargaripa, jedan krumpir i jedan luk, al istrenicano, i to se skuva. Posli se uspe tisto i napravi zaprška brez luka. Na kraju se nalije paradička iz boce. A žganjce pravim slatke i slane, jedni se služe s pekmezom, a drugi sa sirom. Metne se litra vode, jedna dobra kašika masti i malo soli, i kad to provri uspe se kila oštrog brašna i brzo se miša da se ne sjedini, neg da ostane u parčadima. Onda se napravi slatko i slano, dica su volila slatko, a muški svit je više volio slano – kazala je Ana, a na pitanje šta od ti starovinski ila rado kuva u njezinoj kući, kazla je:

Moji vole svašta, paprikaš brez mesa, s valjuškama, pokljukušu, uzlivancu… U našoj kući triput nediljno se kuva meso. U dane brez mesa kuvalo se ovako štogod ko danas, pa gumboci, nasuvo, čorba i pogača s makom, sa sirom, el fanki, el lakumići… A čorba je svaki dan bila.

Emera Poljaković i Kata Tikvicki, iz Tavankuta, bile su med ženama iz tavankutskog Aktiva žena koje treću godinu kuvaju taranu s divenicom za sve goste. Emera kaže da se tarana sve više traži na Festivalu i da su prve godine kuvale 10 kila sušene tarane koju su same pravile, prošle godine 20 kila, a ove čak 30 kila. A Kata Tikvicki je kazala kako se tarana kuva.

Ana Vojnić Kortmiš kuva žganjce

Tarana Emere Poljaković

Metnemo masti, iskrižamo krumpir u kocke, pa ga upržimo, onda metnemo taranu i nju malo poprižimo, pa dodamo sitnu papriku, i onda nalijemo vode. Divenicu metnemo u polak kuvanja. Taranu Bunjevci rado kuvaju i dan-danas. Kod nas se kuva i brez mesa i brez divenice. A taranu za nas pravim sama. I za Festival uvik pravimo sami taranu. Za nju triba brašna i kokošiji jaja.

Njima, a posebno Kati Tikvicki pomagala je jedna od najmlađi reduša, **Vesna Milanković**, Katina unuka. Zna skuvat taranu, al oće da još koju sitnicu nauči.

Stipan Babić, iz Bajmoka, iako muškarac zna dobro kuvat, al i divanit. Ovog puta je pripravio bilu čorbu i dvi vrste zamotanica, rumene zamotanice i sirotinjski kolač. Prve se pripravljaju ko i obične, samo se prija pečenja zapapre s crvenom paprikom, što njim daje, kako se to moderno kaže, pikantan ukus. One druge se zovu sirotinjski kolač, jel se u jaje doda šećera i cimeta.

One se prisiku napolak i meću u tanjir. To se dici kadgod davalo posli užne ko kolač, a ako je doteklo, onda i starijima. Ilo se s voćom kakog ima u kući – pripovida Stipan i pokaziva drugo ilo. **– To je bila čorba, koja iđe s bilom zaprškom, ne meće se sitna paprika. Zaprška se pravi na puteru el maslu, kad je ispržen bili luk nalije se surutka i doda se samo krumpir i jedna paprika. Priko nedilje se nije razmećalo s peršinom i šargaripom, a Bunjevci baš zdravo nisu volili paradičku, ona se kasnije počela kuvat, a prisnu je bilo grijota ist. Planiro sam napravit za dicu jednu posebnu dragost, prženice. Kad se pojide slanina na njivi, odsiče se kožica, očisti i isicka. Onda se metne u ljuskuru od kuruza il u novinu, zapali i isprži. To je bila poslastica ko danas žvakaća guma. Ako nije bila dosta jedna ljuskura il novina zapalila bi se još jedna. Sotim je dida počastio unučad, i dok oni žvaču, dida svira u frulu.**

Stipan je ispričo štogod zanimljivo i o tarani, kako se pravilo tisto.

Na primer, u Đurđinu su Prćićevi pravili tušta tarane priko lita, sa starijim ženama koje nisu bile za velik poso. Pravile su tisto na 3-4 el 5 astala, a onda su ga nosile gori, na tavan, i sipale ga na podmazanu

tavanicu. Tamo se sipala i sušila ko žito, pa kad je koliko tribalo zgrne se s krušnjarom, donese doli i kuva. Tako se tarana pravila u neograničenim količinama – ispripovido je Stipan Babić.

Za jednim štandom zdravo su mrišili fanki, brez koji ni jedno prelo, disnotor el druga svečanost nije mogla proć. A reduše su se uvik mirile koja je kake fanke is-

Vesna Milanković „uči" za redušu

Joso Kričković kuva ovčiji papikaš

...i onda to sve izmišam i eto ila... domaćini i gosti slušaju recept

pekla, jel imadu plašu el ne. **Cilika Gilice** nam je dala ovaj recept:

Za fanke triba litra mlika, 3 deci kisele vode, kila i po brašna, 4 kašike šećera, mala kašikica soli, kvas i 3 žumanjceta. To sve triba dobro umutit i ostavit da se krene. Onda se pogačice izvade modlom i ostave pod krpom da odmore, i posli tog se meće u vrilu mast da se peče. Fanki triba da se dobro umute i razvuku da bi imali plašu.

Cilika Gilice kaže da se u njevoj kući pripravlja dosta ila od tista. Na primer, gubmoci sa šljivama i gumboci na čorbu je dan ranije pravila, oko 140 komada za svoje ukućane i jednu gošću. Pravi fanke, listiće, uštipke, paradičkom čorbu, a posebno je istakla uštipke s trenicanom bundevom, a mož i sa drugim povrćom i voćom.

Moj zet, kad je došo kod nas kazo je, ja nikad ne bi tikvicu pojo. Dobro, reko, pojišćeš! Napravila ja uštipaka, a on, joj, nano, što su Vam filni uštipci! Kad se najo, ja mu kažem, kazo si da nećeš isti tikvice, vidiš da jesi!

Katica Bedeković i bećar paprikaš

Jedno od najstariji bunjevački ila je svakako pokljukuša. Nju je za ovaj festival pripravila **Manda Vuković**, iz Male Bosne, koja je ode bila prvi put.

Tisto se zakuva od brašna, vode i soli, a onda se razvije ko za rizance. Tako se ispeče el na šporelju, el u lerni, pa se onda izdrobi na komade i metne u ključalu vodu da se skuva, nikoliko minuta dok ne omekne. Ocidi se i metne u zdilu, doda se bili luk, mast i isičena divenica, izmiša, i to je sve. To je slano ilo.

Na naše pitanje šta kuva od stari bunjevački jela Manda je kazala:

Kad šta dođe na red, kaki dan taka čast, se kod nas kaže. U stara vrimena se kazalo, ako si imo krumpira, brašna i masti, gladi nije bilo, a onda ko se kako snađe u kujni.

Na festivalu se sviralo i pivalo, prodavala pogača, slike i predmeti od slame, suveniri, kuvani kuruzi, fanki, palačinte, pa i tarana s divenicom. Na kraju triba kazat da je i bilten dobro prodavan, a oni koji nisu bili tamo posli su se zdravo raspitivali di ga mož kupit. **B. E.**

Festivala će bit i u Gari, el u Kaćmaru

Med gostima na Festivalu bunjevački nacionalni ila bili su i Bunjevci iz Mađarske, Joso Kričković, iz Gare, i Katica Sep, iz Kaćamara. Garani su se takmičili i osvojili jedno od nikoliko priznanja sa svojom svatovskom užnom.

Ja kuvam ovčiji paprikaš, a žene kokošiju čorbu – kaže Kričković. Prošle godine su niki iz Gare bili tu da vide kako se i šta radi, a ove godine smo odlučili da i mi učestvujemo. Ovo je odlično, i čini mi se da ćemo i mi štogod slično napravit kod nas, ako ne u Gari, onda digod okolo. Kod nas u Gari je ovo je tradicionalno ilo, nije bilo svatova brez ovčijeg paprikaša. Kadgod su se za svatove pokupile stare kokoške, jel se od nji kuva najbolja čorba, svatovska.

Joso Kričković nam je kazo da i on kod kuće zna pokadkad štogod skuvat, najčešće ovaki ovčiji paprikaš za društvo kad se skupi. U Suboticu često dolazi jel ima dosta prijatelja tu, u Bajmaku i u Somboru.

Katica Sep je potpridcidnik Bunjevačkog kulturnog udurežnja „Neven" u Kaćmaru, koje postoji od 1970. godine, kojeg pomaže i samouprava sela.

Prvi put sam ode i jako mi se sviđa. Došla sam sa Garcima i baš smo divanili da zajedno napravimo ovaki festival, el u Kaćmaru el u Gari. Jedni s drugima, jel se međusobno zdravo dobro slažemo. Ode smo se mi Bunjevci iz Mađarske pridstavili s našim nacionalnim ilom – ovčijim paprikašom. Kad imamo proštenje mi onda uvik kuvamo ovčiji paprikaš –kazala je Katica Sep.

BUNJEVAČKI KULTURNI CENTAR IZ SUBOTICE U POLJSKOJ

OSTAVILI DOBAR UTISAK

Na poziv organizatora, Bunjevački kulturni centar iz Subotice je od 22. avgusta do 1. septembra 2008. gostovo u Poljskoj varoši Legnica, di je učestvovo na XXI Internacionalnom festivalu manjina i etnički zajednica.

Ansambl igara i pisama BKC-a je imo privilegiju učestvovat u konkurenciji manjina i etnički grupa iz 18 zemalja svita, di je pridstavljo Bunjevce.

O ovom međunarodnom festivalu Miroslav Vojnić Hajduk za „Bunjevačke novine" je kazo: **S obzirom na toda smo dobili poziv i za 2009. godinu virujemo da smo ostavili dobar utisak i svoj narod pridstavili najbolje što smo mogli. Ovo je bila prava prilika da i mi, Bunjevci, nastupamo u Evropi i tako kažemo ko smo i šta smo. Konkurencija je bila zdravo jaka i tribalo se dobro oznojit da bi se primašili ansambli, koji su došli sa svojim najboljim sigrama i orkestrima. Posebno su bili dobri i interesantni ansambli domaćina, zatim iz Meksika. Pa ipak, po ocini organizatora BKC je uz Meksikance ostavio najbolji utisak i podilili smo sva priznanja sa Meksikom, a borame, s njima smo se i najlipče družili. Tako smo dobili poziv i za gostovanje u Meksiku, što ćemo moć uradit samo nuz pomoć naše zajednice. Ko što je i ovaj naš put finansiro Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine, na čelu s Nikolom Babićom, koji nas je od početka podržavo. Vođa puta je bio Nikola Vizin, šef kancelarije nacionalnog savita i svojim prisustvom je doprino da sve bude ko što je i red. Još ću spominit da je BKC-a je na ovaj dalek put išo s autoprivoznikom DOO „PAVLOVIĆ", čiji je vlasnik Zoran Pavlović, nuz čiju cigurnu vožnju nam je put prošo brzo i lako.**

Na Festivalu su učestvovali još: KUCZERA Poljska – organizator festivala, SULAIMANIYA – Irak, MAGAS – Rusija, MAKOVICA – Slovačka, CITRA CIRAKA – Indonezija, KATANGA – Kongo, KADINJA – Moldavija, SVETI SAVA – Austrija, VERA KRUZ – Meksiko, BAPAS SAZYARNA – Kazahstan, NEEBIN NI MAGUA – Kanada, SUSZANIE – Češka, PUNJAB CULTURAL PROMOTION COUNCIL – Indija, ANSAMBL LEGNICA – Poljska, i kao i kulturno umetnička društva iz Makedonije, Bosne i Hercegovine i Mongolije.

ŠESTA KOLONIJA „KLAS"

BKC iz Subotice održo je šestu po redu koloniju slame „Klas", koja je održana od 12 do 13. septembra pod vođstvom: Blaženke Mandić, Ane Crnković, Ivane Dulić i Miroslava V. Hajduka. Okupilo se dvadesetak učesnika koje je na početku pozdravio Stevan Nemet, urednik radio emisije na bunjevačkom jeziku „Bunjevačka rič". Na koloniju su došli i učenici OŠ „Sečenji Ištvan" i „Žarko Zrenjanin", te učiteljice koje pridaju bunjevački govor u škulama. O koloniji umitnički direktor BKC-a Miroslav Vojnić Hajduk kaže: **S obzirom da smo kulturni centar, tili smo radit i štogod drugo osim folklora. Da smo osmislili pravu aktivnost pokaziva i to što smo ode već šesti put okupili one koji vole radit u tehniki slame.**

Izložba radova s ove kolonije biće upriličena na Materice, kad se planira i izlazak „Bunjevačkog kalendara za 2009", sve to će se održat u SKC-u „Sveti Sava".

S. K. O.

NA POZORNICI MKC „NEPKER" KUD „ALEKSANDROVO" PRIREDILO PREZENTACIJU BUNJEVAČKE NOŠNJE, OBUĆE I POKRIVALA ZA GLAVU KROZ ISTORIJU

ŠUŠKANJE SVILE I SJAJ SREBRNI PUCADI

Drugu godinu Kulturno-umitničko društvo „Aleksandrovo" priredilo je prezentaciju bunjevački nošnji, obuće i pokrivala za glavu kroz istoriju. Na pozornici MKC „Nepker" priko 30 članova ovog društva prikazalo je ko na modnoj reviji nošnje, nuz zvuk tambura „Subotički dika" i riči voditelja koji su kazivali šta koji model nosi, u kojim prilikama se to nosilo i od čeg se nošnja sastoji. Ređale su se nošnje za svetac i poslendan, za crkvu, vinčanice, za mlade i stare žene, za zimu i lito...

Pridstavljenje je započeto sa opaklijom koja ima oko 120 godina, nuz koju iđe, šubara, štap i klompe sa slamom. A voditelj je dodo: zimi ni pod jednom obućom snig nije tako škripio ko pod klompama. Zatim je uslidilo ruvo za starije žene, za pecu, s velikom rojtoškom maramom, pa ruvo za crkvu sa suknjom s zlatnim nitima, pa zimska ženska nošnja di se istico kožuv od jagnjeće kože s ukrasima, što se nosilo za poslendan. Muško zimsko ruvo je imalo kratak kaput od engleskog štofa, s kragnom od strigana, čizme, šubaru isto od strigana. Nuz ruvo za mlađe žene za crkvu išla je marama od atlas svile na grane, s kartonskom formom da bolje drži oblik, i mufom od krzna za ruke. Ređala su se odila i ruva, a sve positioce su razvedrile tri curice koje su nosile nošnju „kraljica", bili šling, a kape od cvića i bose. Na

pozornicu su izašli baćo, nana i dite, u radnim odlilima, pa muškarac u bilom litnjem ruvu, s šeširom na glavi.

Dio prikazani kostima je pozajmljen od Eržike Miljački, Paje Tumbasa i Blaška Saulića. Prija neg što su nošnje prikazne o istoriji bunjevački nošnji divanila je etnolog iz Sombora Dušanka Ogar, a gosti su bili još dva etnologa iz Beograda, Vilma i Miroslav Niškanović. U programu je recitovala Dragana Sudarević, a uz „Subotike dike" pivala je Tamara Babić.

Teško da se sve mož opisat, pa da izdvojimo tirolski sefir nuz rađene papuče, ženske nošnje od svile, lionske, il atlas, pa objašnjenje voditelja da se priko muški košulja oblačio svilen il kumašni prusluk sa srebrnim pucadima, a što više pucadi, bogatiji momak, ko i da je svaki Bunjevac imo bar dva šešira, i da se on nije nosio samo za astalom i kod molitve. Posebno intresovanje je izazvala snaša s vinčanicom od žute svile i vincom u obliku krune starim oko 120 godina. S kraja 19. i početka 20. vika još se nije nosila bila vinčanica. Snaša je imala suknju, leveš i pregaču i nuz podsuknje. Lip aplauz su dobile i tri divojke u bilom vezu, koji je bogato ukrašavo sve dilove ruva. Kako smo čuli, šlingovalo se u svako slobodno vrime, naročito zimi, a dugo spavanje nije bila odlika kadgodašnji divojaka.

Pridstavnici KUD „Aleksandrovo" su nagodinu obećali novu prezentaciju, di bi se tribali nać još nepridstavljeni kostimi bunjevačke nošnje.

B. E.

NAŠI BUNJEVCI ŽIVE ŠIROM SVITA

SUBOTICA – ŠVEDSKA

U centru naše varoši, uvučena kuća, u miru i tišini s lipo uređenom avlijom. U njoj živi bračni par Pejić Tukuljac Graco (78) i njegova žena Roza (78) rođena Kikić. Vrlo su srdačni, pravi Bunjevci, vole divanit. Obradovali su se kad sam njim odnela „Bunjevačke novine".

U braku 57 godina

Graco je rođen na salašu na Šebešiću, a Roza je dite iz varoši. Upoznali su se u Srpskom društvu, to je bilo u današnjem Harambašićevom sokaku. **Iz ljubavi smo se vinčali posli dvi godine zabavljanja**, kazli su obadvoje u glas. **Imali smo male svatove. Bila sam u blagoslovenom stanju i nije bilo slobodno obuć vinčanicu. Bilo mi je žavo, al eto imamo sina iz te velike ljubavi koji živi u Švedskoj.**

Napuštili Suboticu, očli u Švedsku

Graco pripovida: **Radio sam u „Partizanu", a Roza u „29. Novembru". Dogovorimo se s društvom i napuštimo preduzeće, odemo u Švedsku i zaposlimo se u Volvou.**

Graco i Roza Pejić Tukuljac

Bili smo zdravo vridni. Paštrili smo se i ko god je došo iz „Partizana" oma je bio primljen na poso. Od 1984. godine smo u penziji pa po godine živimo u Švedskoj a polak ode u Subotici. Uvik nasmijani i s puno poštivanja se obraćaje jedno drugom. Inače u Švedskoj istog dana su očli u penziju, 1984. godine.

Sićanje na salaš i ditinjstvo

Pripovida Graco o svom baći koji je mlad umro, al je bio velik bećar. **Imo je zdravo pametne konje. Prid svakom mijanom su stali. Jedared na kolima su bili i tamburaši. Baćo je tako potiro konje da su svi đuture poispadali iz kola. Konji su sami lipo očli do kapije na salašu i mama njim je otvorila.**

Imali smo or u avliji, nastavlja Graco, **i baćo je naredio Ciganima da se popnu na or da sviraje, a dva čovika je platio da pilaje grane ispod sviraca. Grane su pale i svirci, a instrumenti se izlomili. Onda je baćo očo u varoš i kupio svircima nove instrumente.**

Na zidu vinčana slika iz 1928. godine, Gracini roditelja, mama Janje i baće Grace.

M. H.

NAŠI STARI ADETI: NOĆ VIŠTICA

PRID NOĆ VIŠTICA

Danas je sve manje praznovirne čeljadi i zato se po niki čude, a tušta nji za naše stare, kažu kako su bili zaostanuti jel su virovali u vištice. Na priliku ko još danas viruje da je nesrićan broj trinajst, pa još kad pada u petak. Kadgod je s tim i tolikim drugim praznovirnim svaćanjima narod živioi u nji virovo

Tušta čeljadi su znala ispripovidat kaka je bila vištica, iako je niko nije vidio. Med slavenskim narodima je bilo i virovanja da se vištica mož i rodit, a to je žensko dite začeto u nevrime: oko kakog velikog blagdana el u korizmi, a kad odraste i uda se biće vištica. Virovali su i da starija vištica podučava mlađu žensku kako da bude vištica.

Poklem je o vištицama ostalo tušta pismena, a još više pripovidaka, jevo sažetka iz nikoliko ričnika po kojima je *vištica*:

a/ žena koja ima ljudima napakostit, a dali su joj i latinsko ime: *Maleficae*;

b/ stara, pakosna i žena koja se svađa;

c/ žena koja je udobro s vragom i kakim natprirodnim bićom;

d/ žena koja sve dobro pridvidi;

e/ noćni lepur (*lat*. Spinx);

f/ vištičina metla je parazitsko rašće koje izraste na brezi, divijem kestenu, trišnji itd. a da ne budne sama, narod joj je dodo i muškog parnjaka;

g/ *vištac* – a to je star i pakostan čovik;

h) naš narod i narod oko nas ima riči za *vištucu/vištca*, još i: *vampir*, *zduvač*, *zloduh*, *vedogonja/vjedogonja*; *vetrogonja/vjetrogonja*, *vukodlak*, *tenac*, *gvozdenzub/gvozdenzuba*. Bunjveci vištucu zovedu *bosorka, coprnica*, vračanje je *copranje*, a vračka *copra*.

• Po praznovirju vištica je žena koja ima vezu (odnos) s vragom el kakim demonima, koja mož nuz pomoć zlonamirni bića drugima napakostit el pokvarit kaku dobru nakanu.

U narodnom virovanju vištica je ružna i matora žena, al ima i svaćanja da je vištica mlada i lipa ženska koja čeljadetu kad spava mož utuvit da ružno klapi, mož izazvat moru, duševnu tiskobu el da ga štogod tišti.

• Po narodnom virovanju vištica veliku moć mož naslidit el naučit. Tu moć taluje od matere, na priliku nuz pomoć dodira, al dok uči mora proć kroz kojekaki nauk – probe. Ona mora Boga zatajit i sklopit savez s vragom.

• U znanje vištica spada priobražaj, mož bilo kad bit mačka, ker, el bit nevidljiva, vidit i po mraku, a mož se provuć kroz odžak el kroz bravu. S mista na misto obično leti, a za to hasnira koješta od sapišta metle i bureta, do čovika pritvorenog u konja. Vištica je najviše pakosna, na priliku: da krava smanji mliko, ako čeljade noćom teško diše, ako se kogod razboli od teške bole, a pripisuju joj i moć da kod muškarca nakratko el zauvik uništi muškost.

Vištice su mogle spričit el izličit kaku bolu. Virovali su da je njezino ličenje nečisto jel joj znanje potiče iz veze s vragom, a ako je štogod dobro uradila to su pripisali njezinoj moći da je ona kadra uradit štogod dobro, ne samo najgore.

• Virovanje u vištice potiče iz Starog vika. Stari Grci su u vrime Homera znali za Medeju ko vištucu i vračaru (bila je žena Jasona, čarobnica, koja se u njeg zaljubila s pomoću Afrodite. Medeja je bila Hekatina sveštenica i ko svi Helijevi potomci bila je upućena u magiju i proricanje. Ona je mogla izazvat oluje el ji stišavat i znala je spravljat otrovna i likovita pića. Jasonu je spravila niku mast od koje je on posto neranjiv i kad je Jason dobio zlatno runo Medeja je postala njegova žena), a nju je opiso i Horacije. Ovo praznovirje se od XII-XIII vika proširilo i pritvorilo u suđenje vištицama.

Skup vištica

Noć vištica

Svi sveti su u katoličkoj crkvi blagdan svi blaženi u nebu. Blagdan se slavi od 609. ko godišnjica kad je papa Bonifacije IV u Rimu Panteon posvetio u crkvu sv. Marije i onamo dao prinet tušta kostivi kršćanski mučenika. Papa Grgur IV je 835. odredio da svetkovina Svi sveti bude 1. novembra.

Koren vištičine noći triba počet tražit od Kelta, a posli nji i Rimljani i drugi narodi, koji su u ovo vrime slavili početak godine. Dotleg su zemljoradnici obrali plodove zemlje i posijali žito, pa je za nji onda početak nove gospodarske godine. Kršćani su taj dan uzeli za obalazak grobova svoji najmiliji.

Dan i u noć 31. oktobra u Zapadnim državama, najviše u Ameriki, uveliko slave noć vištica. Za tu priliku kupe bundevu, iznutra je izdube, u njoj isiku jamice nalik na oči, nos, usta sa zubima i unutra zapale sviću koja podsića na glavu vištice. U po nikim Zapadnim zemljama mož vidit da zemljoradnici na njivi nuz put ostave rpe bundeva, pa kome triba nek je izabere, a novac da ubaci u pikslu.

Ima zemalja di tog dana peku kolačiće medenjake, odozgor ji poliju bilom bojom za tisto, nalik na oko, crvenom bojom naprave kapilare, a u sridini crnom bojom naprave zenicu oka. Takim kolačićima se slade, nji zaliju crvenim sokovima, to ji sića na krv vištice, a dosta nji piju i ružicu. Ilo se ide u ponoć. Te noći se čeljad čudno oblače da ji vištice ne bi pripoznale.

U ovo vrime u nikim zemljama ima dućana koji prodaju koještarije za noć vištica.

• U Ameriki početkom oktobra uveliko prodaju vištičinu mast, s likom poznati čeljadi, koje se rad njevog izgleda imaje dobru proću.

Zaštitnica vištica

Virovanje u vištice nije moglo bit ni brez njeve zaštitnice, Valpurge. Zapravo Valpurga je benediktinka sv. Waldburga (710.-790.) rodom iz Engleske, bila je misionarka u Nimačkoj. Narod viruje da su se vištice u Valpurgijinoj noći kupile na igranku prid njezin spomendan, 30. IV na 1. V.

Jače je narodno virovanje da Valpurga mož čeljade sačuvat od uroka vištica, neg da je zaštitnica vištica.

Sv. Valpurgu i Valpurgijinu noć zauvik je sačuvo i Richard Wagner u operi „Valpurgijina noć", koju i danas odigravaje u operskim kućama, a tu temu je izhasniro i Modest Musorgski s kompozicijom „Noć na Golom brdu" (blizo Kijeva, di su se po virovanju vištice kupile na subotnji provod).

Virovanje u vištice u našem kraju

• Sićam se kako smo s mojim baćom i stricom u tridesetim godinama prošlog vika, u đurđinskom Stantićevom šoru izdubili bundevu. Koru smo prosikli da liči na čeljadsku glavu: s očima, nosom, ustima s zubima, a unutri joj metnili zapaljenu sviću. U sumrak smo je izneli na stazu nuz put isprid salaša. Za bundevu smo priko staze svezali dužu vrbicu. Iz prikrajka smo vrebali kad kogod dotabana oćel se poplašit i daleko zaobać čudnu svitlost i vrbicu el će prikoracit vrbicu i mirno proć nuz bundevu. Bilo je i jednog i drugog.

Posli sam iz pismena dozno da smo ovim adetom čuvali sićanje na vištice. Izgleda da se ovaj adet najduže sačuvo i med Bunjevcima u đurđinskoj pustari, najdaljem kraju subatičkog atara.

• Da vištica ne uđe u staju i naudi josagu spričavo je i Lucin stočić kojeg vištica ne mož prikoracit. Njeg su napravili na sv. Lucu (13. XII) od trinajst feli drva, jel ima 13 dilova, svaki dio je od drugačijeg drveta. Stočiću je bilo mis-

to izmed vrata staja, košare i volarice. Po di ko je na ponoćnicu išo u crkvu s „Lucinim stočićom" i na njemu sidio. (Gledo sam i pomago didi kad je pravio spominjan stočić).

• I mi smo kadgod na salašu u košari i volarici posli metenja staze korovsku metlu metnili opako, sa sapištom na doli, da vištica ne uđe unutra.

• Još i danas u tušta salaša mož vidit u zidu izmed dva dovratka vrata košare el volarice uziđan komadić ogledala, naspram čeljadske glave, zato da unutra ne uđe vištica i ne napakosti josagu. Jel kad bi i došla do vrata i vidila se u ogledalu kako izgleda, odustala bi od nakane.

• Ko dite sam slušo pripovidanje stariji da na roglju ne triba ništa dignit sa zemlje, jel je to možda vištičina copra. Da bi se održale na okupu vištice su se s vrimena na vrime sastajale, obično u ravnodnevicama el na Đurđev (23. IV), a sastajale su se u ponoć, daleko od čeljadi, najčešće pod orom samcom el na roglju. Na sastanak su dojašile na metli. Zabavljale su se igrankom. Starije vištice su podučavale mlađe šta tribaje uradit, a primale su i nove vištice u svoje društvo.

• Ima ko se čuvo vištice pa je košulju el čorape oblačio opako.

Vištičina mast

Još u ranom sridnjem viku ljudi su znali i opisali vištičinu mast da je to: lat. *Ungentum maleficarum* el *Ungentum lamiuram populeon.* Onda rašću nuz narodno ime nisu davali i jedinstven latinski naziv da ji mož razaznat, pa se zato i ne zna od koji su trava vištice pravile mast. Jedno je cigurno da je ta mast od rašća izazivala halucinacije, a najčešće su joj dodavali krv slipog miša, žabe, zmije, ljudsku krv i sl. Slipi miš je i kod Bunjevaca donosio sriću, na više mista sam ga viđo razapetog iznad navratka košarni vrata da sa živinom bude sriće, da ji vištica el kogod drugi ne mož zavračat, a tamo di je slipi miš neće bit štetni buba, pa je čak bilo i obiteljski slika di je čeljadima nad glavom bio uslikan slipi miš.

Nagađa se da su vištice hasnirale i trave koje su još i u XX viku hasnirale vračare, a med njima su najpoznatije: bunika (lat. *Hyoscyamus niger* L.) je likovito i otrovno rašće zato kad čeljade bulazni kažu da se „naijo bunike", jel tako divani kad ima vrućicu el kad bunca. Kadgod su u patekama pravili lik zajedno s morfinom da bolesnom ublaže nesnosnu bol.

Buniku su hasnirali i za trovanje, a kog su otrovali tom se činilo da ne dodiriva zemlju, ko da je cio u ajeru. Čuo sam od stariji da su kadgod niki momci koji nisu tili ić u vojsku prija vistacije grickali bunikin list da bi prid komisijom divanili koješta i da ji zato proglase nesposobnim za vojsku. Dešavalo se da je dotični uzo jaču dozu i osto trajno bolestan, ko da se pobunio.

Tatula (datura, bik, bikonja, bičina, bilint, trava od sipnje, lat. *Datura stramonium* L.) je rašće koju su hasnirali za ličenje astme. Bik je zovu zato jel su je kadgod bikovima u rani mišali da budu „bikovitiji", jači med bikovima; a davali su je i kravama da se vode; čajom su zataškavali bolest sipnju kod konja, koji je za nikoliko dana od nje okanio kašnjanja; vračare su sime tatule hasnirale da mladiće oslobode na regrutaciji od vojske: u blagom obliku to je uspilo, al je bilo i takog da je vračara pritirala pa se proba oslobađanja svršila teškom bolom pa i smrću; vračare su davale samliveno sime tatule čeljadima da rad talovanja koga što prija otprave na onaj svit.

Mene i toliku salašarsku i seosku dicu su kadgod stariji svitovali da listove i bili cvit bika ne vaćamo rukom, jel će nam posli bit rđavo.

Rašće velebilje (lat. *Atropa belladonna* L) su hasnirali za ličenje stomačni bola, astme, kašlja, epilepsije, histerije itd. Ovo je rašće iz iste familije ko i bunika.

Sva tri spominjana rašća mogu izazvat halucinaciju, ko danas toliko hasnirane droge, a kako su se vištice i vračare mazale s njom one su u haliciniranju doživile da lebde, jaše na metli, pa su posli pripovidale el izumišljale doživljaj koji njim je pasiro da tumače šta su doživile.

Suđenja vištičama

Virovanje u vištice je iz Starog vika. Počelo je u staroj Grčkoj di su znali za Medeju ko vištiču i vračaru. Bila je upućena u magiju i proricanje, mogla je dozvat oluje el ji stišat, znala je spravljat otrovna i likovita pića itd.

Ovaj nauk se iz grčke mitologije od XII do XIII vika proširio i pritvorio u suđenja vištičama. Virovanje u vištice se temeljilo na znanju stariji žena, koje su tušta koječeg ikusile, znale izlilčit tušta bola. Onda su čeljad oskudnog znanja brez povoda po nike žene dovele u vezu s nadljuckim snagama, najviše sa sotonom.

Virovanje u vištičino znanje ni danas nije izumrlo, al je danas pritvoreno u kojekake vire po cilom svitu. Virnici taki vira se drže da vištice znadu nuz pomoć likovitog rašća i mećanjem ruke na bolesnog ličit bole, a nuz to znadu i druga iskušana ličenja. Do 1950-ti godina vištice su radile tajno u više država.

U Madžarskoj je 1992. g. u sudu registrovano Udruženje vištica ko 52. samostalna religija.

U ranom sridnjem viku, najviše u VIII/IX viku, pogotovo u vrime Karla Velikog (742. – 814.), državni i crkveni zakoni branili su da se sumnja i prokazivaje da je koja žena vištica. Posli nikoliko vikova počela su suđenja vištičama, po raširenom praznovirju iz XII – XIII vika. U istoriji Crkve prvi su pisali Regino opat i Burkhart biskup koliko su opasne žene koje mogu proreć i kojekakim činjenjima napakostit ljudima. U to vrime niko se nije usudio opirat takim pisanjima. Dobrim posli, kad je Crkva dobila odrišene ruke, kad je mogla bilo kog optužit, na red su dospile i vištice.

U početku se Inkvizicija od XIII do prid kraj XVIII vika bavila gušenjom krivovirja. Progon čeljadi po krivovirju je po naređenju pape Aleksandra IV (1254. – 1261.) proširio i na progon vištica. To su mogli uradit jel je tušta naroda virovalo, čak se i plašilo vištica.

• Prvo suđenje vištici bilo je 1275. u Tulузu (Toulouse, Francuska). Žrtva je bila 56. godišnja žena, koju su spalili na lomači, jel je „priznala" da se druži s vragom koji joj došo u goste ko strašilo: polak zmija, a polak kurjak i od nje tražio da je uvik ugosti s mesom diteta.

• Proganjanje vištica počelo se širit Evropom najviše od XII do XV vika. Ni jedna žena koju je trevila kaka nesrića el se oko nje desilo štogod čudno i sl., nije mogla bit cigurna da kogod neće na nju „upačit prstom" da je vištica. Taka vist se u narodu časkom proširila, jel su se tušta nji plašili da i oni tako ne prođu, pogotovu da se ne razbole.

• Suđenje vištičama vrimenom je postalo svakidašnji događaj. Prid sudom je mogo svidočit bilo ko i šta je tio. Optuženu ženu su osudili na smrt jel je priznala optužbu pod mučenjem el se unaprid poplašila mučenja. Optužene su mučili na kojekakim spravama za mučenje pa je često bilo dosta da ji optužena vidi šta je čeka i da prizna optužbu. Znala je da će bit osuđena na smrt pa je, valjda, kontala da je bolje što prija umrit brez el sa što manje mučenja.

• Kroz stotine godina na hiljade je bilo osuđeni vištica, pa su vrimenom ljudi počeli virovat u vištice. Dok su osuđivali i ubijali vištice niko se nije našo, usudio, da se javno tom usprotivi. Najteže vrime je počelo posli 1484. godine kad je objavljena „Summis desirantis" bula pape Inocenta VIII (1484. – 1492.). Posli tri godine dva redovnika su napisali sadržinu virovanja u vištice, pa su njemu dali i virski oblik u dilu „Malleus maleficarum" („Bat za veštice").

• Virovanje u vištice iz Evrope su priko mora prineli engleski kolonisti. Vinfild Nevin (Winfield S. Nevin) je u knjigi „Vištice iz Salema" (varoš u državi Masačusets u SAD) opiso kako su prošle više od trideset divojaka koje su 1692. g. osudili ko vištice. Sudbinu ovi divojaka još i danas prikazivaje po svitu u pozorištima.

• Zabilužene su osude žena optuženi da je vištica: svezali su je lancima i bacili u vodu, pa ako ispliva znači da nije vištica. Ni jedna nije isplivala pa je i to u lakovirnima učvršćivalo virovanje da je ta žena uistinu bila vištica.

• Kako se sve više razvijala nauka smanjivale su se i optužbe protiv vištica, iako su se tu i tamo još dugo zadržale. Zvanično su u XVIII viku svudan izbrisali optužbe protiv vištica, al je virovanje u nji još i dalje ostalo. Poslidnji put su u Meksiku 20. VIII 1877. g. spalili ženu po tužbi da se bavila vištičinim poslovima.

• Med opisana suđenja mož naređat i događaj od prija par stotina vikova. U škotskoj varoši Edinburg 15. V 2005. napravili su festival duhova. Čeljad su se skupila da se site istinitog dođaja na epidemiju kuge kad su 1645. godine u velikom podrumu Meri Kings Klouz zaziđali oko 400 bolesne čeljadi od te zarazne bole, a s njima su zatvorili i zaziđali i svu zdravu čeljad njevi obitelji. Svi zaziđani su umrli. Med njima je bila i žena Meri Klouz, u ono vrime bogata trgovkinja na velikom glasu, pa su po njoj tom mistu dali ime. Kad su otvorili dio zaziđanog podruma imali su šta vidit. Nakanili su se da će odsele tu svake godine pravit festival duhova.

Vištičina subata

U evproskom kršćanskom praznovirju o vištičama obaško je praznovirje o sastancima vištica subatom u noć. Virovanje u ove sastanke nastalo je oko 1400. g. kad se inkvizicija ozbiljnije počela bavit vištičama. O pijančenju i gozbama na sastancima pisali su više ljudi i možda su i oni pomogli virovanju u sastanke vištica.

Virovali su da su vištice išle na sastanke subatom tako da su se premazale nikom mašću da mogu letit, pa su uzjašile jarca, ovna el kera kojeg njim je darivo vrag. Med najomiljenijim mistima sastanaka vištica u pismenima se spominje u Nimačkoj *Brocken* u brdima *Harz*, na *Golom brdu* kod Kijeva, *Blocula* u Švedskoj i u *Auvergne*-u u opštini *Puy-de-Dôme* u Francuskoj.

Vištičine subate, vištičini blagdani, bili su poznati po dva druidska blagdana: noć izmed 30. IV i 1. V, noć prid 1. XI. Važni susreti vištica bili su zimi (2. II), u proliće (23. VI), liti (1. VIII) i u zimu (31. XII).

U subatnjim sastancima vištica bilo je, prema tvrdnji inkvizicije, njevo pokoravanje vragu (poljubile su ga ispod repa), igranka, gozba i sjedinjavanje brez biranja.

Alojzije Stantić

TRADICIJA NARODA, ČUVENI FAMILIJA, KROZ NAUKU O GRBOVIMA (VI)

HERALDIKA PLEMENA BUNJEVAČKOG

„Heraldika je nauka o jednoj plemenitoj tradiciji", kaže Michel Pastoureau. Definicija, moždar i nije najtačnija, al je cigurno da smo najmanje 80 godina bili lišeni saznanja o tradiciji, vridnoj poštivanja, a i ličnog ponosa što pripadamo plemenu sa „bunjevačkog trougla". Plemenu čiji su prici davali život za slobodu, za pravo na svoju vikovima staru viru i običaje, svoj jezik, cigurnost, za svoju i budućnost svoji potomaka

Autor: Mirko Stojnić

Gražalković. Ova kadgod odlična plemićka porodica stekla je najviše plemstvo: kneževstvo Svetog rimskog carstva nimačkog naroda. Donacionalno plemstvo dobila je 1694. Baronstvo (ugarsko) dano je u Laksenburgu 26. maja 1732, grofovstvo (ugarsko) u Beču 5. aprila 1743. Antunu Gražalkoviću-Đaračkom (Grassalkovich de Gyarak) i dici mu Antunu, Franciski, Klari, Marijani i Tereziji. Kneževstvo (austriski naslidni zemalja i svetog rimskog carstva nimačkog naroda) dano je 1784. istom Antunu, kraljevskom ugarskom nadkonjušniku, tajnom savitniku, komorniku i velikom županu Bačkobodroške županije. Porodica Gražalković je izumrla.

Guganović. Potvrda donacionalnog plemstva dana 1745. godina utvrđiva da su plemići Guganovići, uz plemiće Antunoviće i Latinoviće, svoja imanja već i ranije posidovali. Ova potvrda proglašena je u Bačkoj županiji 1784. godina za Pavla Guganovića a 1797. godina za Šimuna i Matiju Guganovića. 1807. porodica Guganović ponovno je upisana u plemstvo Bačke županije. Grani Pavla Guganovića dana je 19. juna 1807. dozvola (ugarska) za prominu prizimena u „pl. Šišković" i s nadimkom „Gelriski" („de Gödry").

Đelmiš. Plemićki list i grbovnica dani su u Laksenburg 31. marta 1699. Petru Đelmišu, potkapetanu u Subotici, ženi mu Stanislavi, bratu mu Jakobu i ženi ovoga Olivi. Plemstvo porodice Đelmiš upisano je u Bačkoj županiji 29. januara 1719.

Đurišić. Plemićki list i grbovnica (ugarski) dati su u Beču 1. marta 1751. Jovanu Đurišiću, poručniku u Martonošu, ženi mu Živani Marčetić i ćeri Angelini Jelisaveti. Plemstvo proglašeno u Bačkoj županiji 1752. Darovnica na posiđe dana je 1758.

Đurković. Plemićki list, grbovnica i darovnica na Firiđhaz (ugarski) dani su u Beču 24. januara 1783. Jovanu Đurkoviću. Potvrda plemstva i priveden „de Firegyhaza" dani su u Beču 24. januara 1803. U plemstvo Bačke županije upisan je Jovan 1784.

Horvat. Potvrda plemstva dana je 2. juna 1711. Mihajlu Horvatu u Bačkoj županiji proglašeno je plemstvo Josipa i Mihajla Horvata 1767. U plemstvo Bačke županije upisani su 1771. Mihajlo, Josip, Andrija, Stefan, Ivan i Danilo Horvat, te 1776. Adam Horvat nadimka „od Megyefalve" dan je u Beču 23. septembra 1736. Danilu Horvatu, podžupanu Baranjske županije.

Ilić. Plemićki list i grbovnica (ugarska) dani su u Beču 1. marta 1751. Gavri Iliću, zastavniku Šajkaškog bataljona u Titelu. Plemstvo je upisano u Bačkoj županiji 1752. Darovnica za posid dana je 1758 godine.

Ivanić. Plemićki list i grbovnica (ugarski) dati su u Beču 29. aprila 1720. Đuri Ivaniću. U Bačkoj županiji proglašeno je plemstvo Josipa, Janka, Jakova, Tome i Mirka Ivanića 1780, a 1799. Đure i Janka Ivanića u Heveškoj županiji. Darovnica na posiđe u Miletiću dana je 1803 godine.

Ivanković. Plemstvo Nikole i Antuna Ivankovića proglašeno je u Bačkoj županiji 28. aprila 1744 godine. Za plemiće u Miletiću upisani su 1798. Albert, Tadija, Martin i Mihajlo, a 1808. Đuro Ivanković. Darovnica dana 1803. Grbovnica je dana 15. marta 1570. Mikši Ivankoviću, a plemstvo proglašeno u Nogradskoj županiji 19. juna 1650 godine.

Jakšić. Plemićki list i grbovnica (ugarska) dani su u Beču 22. aprila 1717. Iliji Jakšiću, kapetanu u Ostrogonu, njegovoj ženi Suzani Turi i dici Mihajlu, Simeonu i Mariji.

Janković. Plemićki list, grbovnica i nadimak „od Mirijeva" (austriski naslidni zemalja), dati su u Beču 1774. Teodoru Jankoviću, škulskom direktoru u Temišvaru.

Janković I. Plemićki list i grbovnica (ugarski) dati su 28. marta 1588. Mihajlu Jankoviću, bratu mu Jurju i njevim bratićima Matiji i Petru Jankoviću, te Andriji Kravaščanu (Kravaschan). Darovnica na imanja Čalma, Kukujevci i Gibarac nuz nadimak „Čalmanski" („de Csálma") data je 31. januara 1778. braći Matiji, Jurju, Antunu i Franji Jankoviću.

Kajić I. Plemićki list i grbovnica dati su u Beču 3. avgusta 1697. Jakovu Kajiću, ženi mu Gavranović i dici Luki, Marku, Josipu i Jeleni. Plemstvo ove porodice proglašeno je u Bačkoj županiji u Baji 28. januara 1717. Luka Kajić je bio 1743. prvi elektor grada Subotice. U Bačkoj županiji upisano je 1798. plemstvo Josipa, Luke, Adama i Davida Kajića. Darovnica na posiđe u Miletiću data je 1803 godine.

Kajić II. Plemićki list i grbovnica dani su u Beču 22. novembra 1698. godine Tomi Kajiću, ženi mu Jakovi Dulin, dici Lovru i Josipu, braći mu Franji i Janku, Franjinoj ženi Jakovi Beretinović i ćerima Anastaziji i Uršuli, Jankovoj ženi Agnezi Guganović i ćeri Mariji, te Matiji, sinu pokojnog mu brata Bertana. Plemstvo je proglašeno u Bačkoj županiji 18. novembra 1699. i ponovo 1771. Deset ogranaka ove porodice živilo je u Bačkoj. Sve porodice Kajić istog su roda, te imadu i isti grb. Ogranci ovi plemićki porodica rasuli su se po Baji, Bajmoku, Miletiću, Subotici i Topoli.

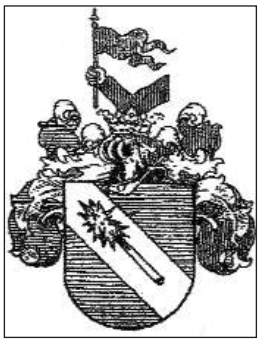
Grb familije Gražalković

Grb familije Đelmiš

Grb familije Đurišić

Grb familije Ilić

Grb familije Ivanić

IZ ŽIVOTA BUNJEVACA: ŠTA SE SVE MOŽ NAPRAVI U DOMAĆINSTVU

SVE OD ZELENIŠA

I naši stari su hasnirali za ilo kojikaki zeleniš. Nuz kruv, meso i voće, zeleniš je bio važna rana, brez njeg se nije mogo smislit skoro ni jedan dan. U davno vrime dok još nisu znali za vitamine i minerale, naši preci su znali da je zeleniš zdravo važan za zdravlje pa i lik od kojekaki bola. Kad su kadgod naši zemljoradnici štogod radili u bašči el blizo nje znali iščupat rokvicu, šargaripu, kelerabu, paradičku i sl. ogulit i u slast poist. U bašči zeleniša ima priko cile godine, pa je od njeg uvik bilo štogod za pod zube.

U proliće je prvo prispio mlad crni luk, zelena salata, rokva, špinot i tako redom. Zeleniš su ili prisan, kuvan i pečen, a ima kojeg se hasniralo ko začin. Od svog zeleniša mi smo najviše ili krumpir.

Od krumpira se mož skuvat više feli ila: čorba od krumpira, krumpir na paprikaš, krumpir pečen na masti su ili nuz meso, na gusto krumpir, krumpirača, krumpir učitavo kuvan el pečen, kisela salata od krumpira, nasuvo s krumpirom, pogačice s krumpirom, flute, tista za gomboce nema brez krumpira, a u novije vrime kuvarke spremaje i musaku. Krumpir je mogo ostat do novog. Ni se moro obaško ostavljat, ni kiselit ko drugi zeleniš. Rad velike hasne krumpir se i danas tušta ide. Narod je njegovu hasnu sačuvo u izreki kad su kazali za koga: „Taki je ko krumpir". To je čeljade za koje ne mož kazat da je dobro, a ni da je rđavo.

Kad je zeleniš dospio, sazrio, kuvali su ga al i ostavljali za zimu taki kaki je el su ga ukiselili. Mlado lišće peršina i celera triba dobro oprat, svezat u male vezice i osušit u ladu na promaji. Kad se osuši, ostavit za zimu. Tako se se suši i lišće od kopra.

Sušeni domaći začini

Cvat od šafranike poskidat i prostrt na salvetu da se suši na promaji. Šafranika se meće pomalo u goveđu čorbu, a mož i u drugo ilo ko voli.

Sušen začin
Veza peršinovog lišća
4 šargaripe
4 peršina
1 celer
1 paštrenjak
1 keleraba

Sve dobro oprat, istrenicat na sitno, prostrt na čistu salvetu na astalu da se osuši. Kad se osuši metnit u kesu od postava i pomalo mećat u kuvanje.

Slan začin
1/2 kile peršina

1/2 kile šargaripe
2 žute paprike babure
1 paštrenjak
1 kerelaba
1 celer
zelenog lišća od peršina i celera
1/2 kile soli

Zeleniš dobro oprat, samlit nasitno, posolit i pomećat u manje bočice. Dobro zatvorit i ostavit na ladno misto i pomalo mećat u kuvanje koje triba malo manje osolit jel je ovaj začin slan.

Kišeljenje krastavaca

3 kile sitni krastavaca oprat, posić drškove, pa poslagat u bocu. Metnit malo kopra, list loze, malo rena. U 2 litre vode metnit 10 deka soli i nalit na krastavce. Odozgor povezat pergamen artijom i metnit na sunce da stoje 9 dana.

Podabrat one krupnije. Oprat i posić njim vrvove i svakojeg zasić uzduž dvared, pa ji poslagat u kaki lonac metnit kopra i rena, pa nalit slane vode, a odozgor metnit komadić kruva da se prija ukisele. Ostavit ji na suncu. Lonac zaklopit zaklopcom. Ovi krastavci se idu čim se ukisele. To se mož ponovit više puti liti.

Krastavci sa sirćetom

Sitnije krastavce oprat, poslagat u bocu, nalit 3 litre vode, 1 litra sirćeta, 2 kašike soli, 2 kašike šećera, list lovora, papra u zrnu, korijandera, malo konzervansa i na vr noža vinobrana. Sve izmišat pa nalit na krastavce. Odozgor povezat bocu, pa ostavit na ladno misto.

Barena paprika

2 litre vode
7 deci sirćeta
25 deka meda
1 kašika soli
1 kašika šećera
list lovora
papra u zrnu
malo vinobrana
konzervans

Sve izmišat, pa metnit na šporelj. Kad provre metnit 4 kile paprike. Kad malo omekšaje poslagat u boce, nasickat 2 češlja bilog luka, nalit sirup u kojem su se barile paprike. Povezat boce i ostavit na ladno misto.

Kadgod su pariku kiselili u drvenom šavolju jel nije bilo plastični buradi ko danas.

Papriku oprat pa poslagat u šavolj, dodat malo zelene paradičke, zeleni dinja i lubenica iskomadani u četvero. Na 4 litre vode, 1 litra sirćeta, 2 kašike soli. To nalit na papriku i dobro stegnit štrof u šavolju.

Od svakog zeleniša što se još našlo u bašči pravili su šarenu salatu za zimu. Jednu glavicu kupusa isić na tanke rizance, 1 kilu krastavaca isić s korom zajedno, 1 kila zelene paradičke, 1 kila crvene paprike babure. Sve to isić, malo osolit, pa promišat i ostavit da stoji jedno 3 sata. Kad odmekne, okiselit ko svaku salatu, metnit malo vinobrana, pa dobro nagnječit u boce. Ozgor povezat i ostavit dok ne zatriba.

Kuvana paradička

Zrilu paradičku oprat, očistit i isprisicat, pa metnit da se kuva. Kad se raskuva ispasirat, ponovo metnit da provre pa livat u boce.

Samlivena paradička

5 kila zrile paradičke samlit na mašinu, metnit 2 kašike soli, 2 kašike šećera, malo vinobrana. Izmišat pa ostavit da stoji priko noći. Sutradan pomećat u manje boce, al ji ne triba skroz napunit. Odozgor nalit rastopljene čiste masti. Kad se mast oladi i stegne, boce povezat i ostavit na ladno misto.

Paprike za punjenje za zimu

Izabrat paprike ni velike ni male. Oprat, povadit sime i žile, poslagat ji u bocu, nalit vrile kuvane paradičke s malo salicije. Odozgor povezat boce i utrpat pa ostavit da stoji do ujutru. Kadogod su duncovali bundevicu i maun gra. Sad to više ne duncuju. Zeleniš ostavljeje u zamrzivač el ga kupuju friškog u velikim dućanima el na peci.

SIĆANJE NA KADGODAŠNJE OBIČAJE

Piše: Ana Vojnić Kortmiš

STIGLA JESEN

Stigla je jesen. Naši stari su kazali, jesen prava Gospojina mala. Dani su kraći al je bilo zdravo tušta posla koje je tribalo poradit. Posli Male Gospojine su počeli brat kuruze, a to je bio jedan od teški poslova. Sad kad pogledamo njive kuruza, teško je i zamisliti da su naši stari kuruze ručno obrali. Kuružnu bi posikli, povezali i sadili u klupe i sklonili s njive da što prija počmu orat pod žito. Da s tim poslom izađu na kraj ustajali su rano, još u četri sata da srede kuružnu dok ne svane, pa da što prija počmu branje. S tim poslom su znali i okasnit, uvuć se u noć.

Kadgod zdravo davno kuruze su brali u ljuskuri i nosili na salaš na rpe, samo da što prija odnesu s njive. Posli bi sote rpe gulili kuruza, koliko njim je ljuskure bilo potribno za postelje, a ostale kuruze bi ubacili el uneli u čardak. Čeljad bi posidala oko rpe i uveče pa bi i po misečini gulili kuruze. Mladi su znali zapivat, a i šalili su se dok su radili.

Za vrime branja kuruza, ako je njiva bila bliže, išli su ist na salaš. Ručali su slanine, pokatkad šunke (jel ona se nije makar kad ila), paprike, paradičke, a naviše mlika, kiselne el sira. Užnali su gustu čorbu s debelim rizancima, tarane, grava, s lakumićima i pogačom, a nediljno su barem jedared užnali i meso, najčešće pileško. Di je bilo više berača tamo su katkad od Cincara kupili ovčijeg mesa, el su zaklali šilježe, a po di ko i škopca. Večerali su obično čorbasto kuvano ilo, a često i nagusto taranu. Lancošima i manjim gazdama, kad su brali kuruze daleko od kuće el salaša, je reduša ilo odnela kolima na njivu.

Kuruze su brali i po njakavom vrimenu pa i kad je pomalo maždilo, jel je tribalo sadit žito, kako su kazali da se do Svi sveti vide, el barem naziru redovi izniklog žita. Onda se mož nadat dobrom rodu.

Po takom vrimenu bilo je teško radit, odilo i ruvo se znalo ovlažit, a bilo je i ladno.

Berača koji nije utrven u težak poso znao je uvatit (zabolit) škripovac, zglavak kod šake, pa ga je stego s maramicom da manje boli, a i prsti su se znali isprožuljavat na oštru ljuskuru. Al kako je tako je, radit se moralo.

Kuruze su brali mlađi i stariji a kuružnu su sikli jači muškarci.

Obrane kuruze su na velikim parasničkim kolima nosili do čardaka. Ima di su iz kola izvrnili kuruze, da kočijaš što prija ode rad drugi kuruza, a bilo je di su s kola ubacivali i košarovima unosili kuruze u čardak.

U jesen je osim branja kuruza bilo još tušta poslova koje je tribalo uradit dok je za to podesno vrime. Tribalo je obrat i skupit rod litine s njiva, obrat i povadit zeleniš, obrat vinograd i voće i omlatit orase.

Cila je familija kadgod radila, pa i dica kad dođu kući iz škule. Obično su pomagali tovarit kuruze na kola i skidat u čardak.

Nije sve bio samo poso, moralo se kadgod i malo zabavit. Za mlade su se pravile berbanske zabave, igranke. Jedna od zabave je bila da se odozgor kod tavanice uzmu pa navišaju: grožđa, jabuka, krušaka i sl. To navišano voće čuvalo je nikoliko mladića koji su pazili da se ne krade navišano voće. Onda kaki amišan momak malo poskoči pa skine štogod, ako ga uvate moro je platit a ako ne nikom ništa, onda se dičio. To su obično momci skidali divojakama, pa je tako u šali prošla zabava o kojoj su pripovidali.

Dici je, ko i odraslima nediljom bio odmor. Onda su se sigrali na ledini, što su radili i dok čuvaje josag, ni njim ništa tribalo za sigru samo da ji ima što više. Malo je sigračaka kadgod bilo, već su se dici od kuružnje pravile životinje, najčešće konjić.

UZVIŠENJE SVETOG KRIŽA

Septembra miseca Crkva slavi Uzvišenje svetog Križa. To je drvo križa kojeg je Isus Krist nosio, na njemu bio razapet i umro.

U starom viku za osuđene na smrt bilo je najveće poniženje kad su ga razapeli na križ i ostavili da na njemu izdane. Na križu razapeti umirali su u strašnim mukama, po di koji se mučio i dva-tri dana dok nije izdanio. Zato je tako umro i Isus Krist za sve nas da nas spasi od grija, pa je posto slavni i sveti križ.

Naši su stari zdravo cinili i poštivali križove, a da salašarima bude nadovat podizali su ji nuz atarske putove, po di koje i dalje od salaša. Najpreg su pravili i podizali drvene križove, a kad su se novčano otukli počeli su pravit kamene el gvozdene uzidane u ciglje. Na drvene križove najčešće su Isusovo tilo napravili od pleva i oslikali ga izgledom razapetog Isusa.

Križ ima isprid svake crkve, a i na ulazima i izlazima u grad. Mrca su saranjivali s malim križom i zakopali ga u raku el kriptu čelo glave mrca da se sićamo da ćemo po križu bit spašeni. Samo na većini stari drveni križova nisu napisali ime ko ga je podigo, al na skoro svim kamenim križovima je napisano u čiju čast, ko ga i koje godine podigo. Ako ima napisano ko ga podigo onda se i križ po tim zove: Pelhin križ, Blaškov križ, el bili križ, crveni križ, čobanski križ, zavitni križ, a samo je po di koji križ od groznice, npr. Blaškov križ. Kad su skakavci zdravo napadali usive, onda je 1850. godine podignut križ protiv skakavaca, a drugi da čuva josag od kuge. Po tom vidimo koliko su naši stari poštivali križove.

Naposlitku su križovi po atarima bilo tako naređani da se sa svakog salaša do najbližeg križa moglo stignit za manje od po sata tabananja. Odavno po crkvenom zakonu katolik mora ić na svetu misu ako do najbliže crkve mož stignit pišce za manje od jednog sata. Dok su crkve bile daleko od salaša onda su virnici viru ispovidali pod svojim atarskim križom. Pod križ su se išli zafaljivat Bogu za uslišenu molitvu i molit za kaku pomoć. Naposlitku je u našoj varoši i ataru bilo oko 220 križova, od koji većina i danas stoje na istom mistu.

Kadgod kad se divojka zadivojčila nuz ruvo su je okitili i zlatom, kome je šta doticalo, al većina je dobila zlatan lančić s križićom, pa i prsten s propećom.

Kad se prolazilo isprid križa muškarci su skinili šešir el šepicu, a ženske se prikrstile i u sebi el na glas kazali: **Klanjam Ti se Kriste i blagosivam Te, jel si svojim križom sav svit otkupio** (el **… jel si po svetom križu sav svit otkupio.).**

* * *

I svako čeljade ima svoj križ kojeg nosi kroz život. Ima jedna legenda kako je jedan čovik išo pod križ molit i uvik je kazo da je njegov križ zdravo težak. Odjedared se nađe u nikoj magli, pa nije ništa vidio samo križove na stotinak, od najvećeg do najmanjeg i čuje glas: **Molitva ti je uslišena. Sad sam izaberi križ koji oćeš.** On onda uzme jedan križ pa mu se učini da je teži od njegovog i tako je redom uzimo križove i svi su imali istu težinu. Oni najveći ko i oni najmanji, al su zato svi bili još teži od njegovog. Naposlitku kaže: **Ja ću i dalje moj križ nosit.** Magla se razide, križovi nestanu, a on zadovoljan ode kući i nikad se više nije žalio da mu je križ težak. Kadgod je u svakoj kući i salašu u sobi u pročelju bilo propeće. Na očenašima ima mali križić kojeg su poljubili prija spavanja, i prija i posli molitve. Cura i momak u crkvi kod vinčanja, prid propećom obećaje jedno drugom virnost, dok ji smrt ne rastavi. Zato se čovik i žena kadgod nisu ni rastajali ni u kakom slučaju. Kad se kogod zavitovo da više neće pit, el kartat se... on se prid popom zavitovo da je desni dlan držo na propeću. **A. V. K.**

BELA EVETOVIĆ JE USPIŠAN TRENER U ATLETSKOM KLUBU „SPARTAK"

TRI GODINE NAJBOLJI

„Kraljica sportova" je prošle godine bila jedna od najaktuelniji u Subotici što se rezultata tiče. Svima već dobro poznati trener Bela Evetović, koji je u poslidnje tri godine dobio priznanja za najboljeg trenera od Revije 024, Yu Eco i Sportskog društva Spartak, podivanio je s nama. Bela nam je kazo kako zahvaljujuć dobroj organizaciji i podrški žene i ćerke, mož se sve postgnit, a izmed ostalog, bolje nam je pridstavio AK „Spartak" i atletiku.

Kad ste se počeli bavit atletikom?

Atletikom sam se počo bavit 1979. i takmičio sam se sve do 1994. godine. Međutim, trenersku karijeru sam započo 1993., u Ahilesu s Palića. Ono što je interesantno već posli godinu dana imo sam državnog rekordera Čabu Guljaš.

Ko takmičar, kake ste rezultate postizali?

Za vrime one stare Jugoslavije, bio sam med prva tri takmičara, a početkom 2000. godine sam ko veteran posto prvak Balkana, što mi je zdravo draga titula.

Sa svojim znanjom pomažete i drugim sportistima i klubovima?

Radio sam dugo u odbojki, u košarki čak 11 takmičarski sezona, radio sam malo i u rukometu. Ko god mi se obrati, pomognem oko kondicioni treninga. To je bio i slučaj s rvačkom reprezentacijom, dao sam im savite, ideje i posavitovo ji oko treninga. Ko mlad trener mislio sam da je najvažniji talenat, al sada se jasno uočava da je 90 odsto bitan trud i rad. Zato je bitno dobro se pripravit za pridstojeću sezonu. Na primer košarkaš el odbojkaš mora bit univrezalan – vižbe skokva, snage, oni su atletski građeni.

Atletski klub „Spartak"?

Imamo dva profesionalna trenera Jožefa Kerešija, koji je ujedno i sportski direktor, zatim Josip Crnjaković, a pored nji ima nas još četiri honorarna trenera. Uskoro bi tribao pored mene bit i Dalibor Evetović, koji ako bude jako zainteresovan moždar jednog dana bude moj naslidnik. Novaca ode nema tušta, al ako se radi iz ljubavi, mož se puno postignit.

Iz mlađi dana

Bela Evetović više puti proglašen za najboljeg trenera Subotice

Ja sam zadužen za bacače kugle, diska, kladiva i koplja i gotovo sve discipline su mi podjednake i u svakoj sam imo državne rekordere. Značajnija imena: (kugla) Dijana Šefčić je bila i Sportista grada, Arpad Šinko drugi na izboru Sportiste grada, Eleonora Der, Miloš Knežević drugi na listi sportiste grada; (disk) Čaba Guljaš reprezetativac države – sportsita grada; (kladivo) Seid Mujanović učesnik na prvenstvu Evrope i sad je na studijama u Njujorku na Menhetnu; (koplje) Kristijan Kovač bio je sportista grada, Miroslav Ubornji bio je reprezentativac države.

Atletika je bazični sport i ona je osnova za sve. Kad je najbolje počet bavit se atletikom, a pogotovo „bacačkim" sportovima, kugla, kladivo…?

Volim kad dođu dica od 13-14 godina. Nema potribe da dođu ranije, jel to je sasvim dovoljno da ga ja izgradim u dobrog takmičara. U juniorskoj konkurenciji, kasnije ako ima uspiha mogu nastavit dalje. Prijavit se uvik mož ode u prostorijama kluba. Treniramo dva put na dan, pa ji ja istestiram. Prija podne samo zadam vižbe, a u poslipodnevnim treninzima smo tu zajedno. Subata i nedilja je predviđena za zajedničke treninge. Ono što je interesantno da mi ne stajemo tokom cile godine. Čak i po zimi treniramo napolju, kada je baš jako ladno odemo u teretanu u Halu sportova. Najčešće na školskim takmičenjima nalazimo nove članove.

Šta je važno za bacača?

Mora bit univerzalan i skočan, brz, snažan. Bitna je i visina kod muškaraca 190 cm i više, a kod žena od 170 cm pa naviše i naravno da su malo korpulentije osobe.

Koliko je popularan ovaj sprot?

Volio bi da ovo radim na jednom profesionlanom nivou, al za to triba još više vrhunski takmičara, što vam ujedno daje i odgovor na ovo pitanje. U Srbiji malo nas ima trenera za bacače i to da rade na ovakvom nivou. Kad bi se bavio samo s ovim sve bi bilo još profesionalnije.

Planovi za dalje?

Sad je kraj sezone i slidi jedna kratka, al zaslužena pauza. Polovinom oktobra počimamo s radom i to prvo se opuštamo, malo igramo fudbal i tom slično, kako bi se opustili i više zbližili, a onda slide pripreme. Slideće godine čeka nas Prvenstvo Evrope u Novom Sadu što je i te kako interesantno za Miloša Kneževića i Kristijana Kovača. Dvoranska takmičenja počinju krajom januara, početkom februara, a atletska sezona na otvorenom, početkom maja miseca.

Imal štogod što bi tili posebno istaknit?

Izdvojio bi 15 državni rekorda što sam do sad stvorio u radu sa svojom dicom, puno reprezentativaca što su učestvovali na Prvenstvu svita i Evrope, npr 2000. godine kad je Čabu Guljaša 14 centimetara dililo od Olimpijade. Zatim, očekivamo rezultate s prvenstva Evrope. Kazo bi još i ovo, ako uzmemo u obzir da smo lanjske godine bili najboji kolektiv, onda mislim da smo ove godinu malo podbacili. I to zato što je bilo dosta povrida, ko nikad do sad. Za narednu godine imamo planove, pa videćemo. Imamo dvoje reprezentativaca Dijanu Šefčić koja je bila treća na Balkanskim igrama u Atini i Kristijana Kovača osmog na Prvenstvu Evrope za mlađe juniore u Splitu.

L. T. S.

NAČIN RAZMIŠLJANJA UTIČE NA EMOCIJE

Piše: Desa Kujundžić

PSIHOLOŠKA PREVENCIJA STRESA

Kretanjem neutrališemo stres, dok ga sedenje i mirovanje pojačava. Dubokim i mirnim disanjem u situaciji stresa smirujemo svoje telo i dovodimo ga u ravnotežu

U svetu realnosti postoje dve istine koje moramo prihvatiti ako želimo da živimo mirno i razumno. Prva je – život bez stresa nije moguć. Krize, problemi, društvene promene su neminovne u svakom vremenu, u svakom društvu i svakom delu ove naše planete. Negde je to zbog siromaštva, negde zbog prirodnih katastrofa, negde zbog ratova a negde nažalost, zbog ljudi sa kojima živimo.

Nigde nema Rajskih vrtova, nirvane i apsolutnog mira i blaženstva. Stres se ne može izbeći i zbog činjenice da je čovek više „homo emocionale" (emocionalno biće) nego „homo sapiens" (misleća vrsta) pošto su emocije najsnažniji deo naše ličnosti zbog čega na sve što se dešava oko nas prvo reagujemo emocijama a tek potom razumom. Ovo tim pre što su emocije stalno prisutne, odnosno mi se uvek nekako osećamo, radosni, tužni, zabrinuti, uplašeni ... zavisno od situacije.Treba znati i to da stres nije samo loša ili bolna situacija ili događaj, stres je reakcija organizma na sve ono što ga uzbuđuje bilo da je to neprijatnost ili radostan događaj, svadba, rođendan, useljenje u novi stan, ljubav. Stres može da bude i dobar kada čak deluje pozitivno na naš organizam jer stvara u našem telu dobre hormone tzv. endorfine koji pospešuju našu vitalnost, životnu radost i otpornost. Međutim, negativni događaji stvaraju u našem telu loše hormone, adrenalin, kortizol i dr. koji, ako ih ima previše, odnosno ako stres duže traje (dugotrajna bolest, nezaposlenost, svađe u braku) truju naš organizam što slabi našu otpornost i čini nas prijemčivim za pojavu raznih bolesti. Ako prihvatimo ovu životnu istinu kao realnost, tada smo bliži shvatanju i savladivanju stresa svake vrste.

Druga životna istina u svetu realnosti je da mi, kao pojedinci, ne možemo menjati svet, ali možemo menjati samo sebe. Ako ove dve životne istine ne prihvatimo na vreme celog života ćemo se patiti i batrgati ne snalazeći se pred raznim nevoljama i problemima koji su neminovni pratioci svačijeg života. Ali, ako prihvatimo činjenicu da možemo menjati samo sebe, odnosno svoje navike, način razmišljanja i ponašanja, onda smo na dobrom putu da pomognemo sami sebi uvek kad se nađemo u nekoj krizi ili nevolji. Pa kako to možemo pomoći sami sebi u savladivanju stresa a da ne posegnemo odmah za nekim od „pomoćnih" sredstava, lekovima, alkoholom, cigaretom, drogom ...?

Prvo treba poći od toga da svi mi imamo tri dimenzije našeg bića; naše telo, našu psihu i socijalni deo odnosno, odnos sa okolinom. Svaka od ovih dimenzija ima svoje zahteve, telo da se pravilno „održava" odnosno hrani i kreće, psiha da očuva svoj unutrašnji mir i ravnotežu a socijalni deo da živi u harmoniji sa svojom okolinom. Ako uspemo da udovoljimo ovim zahtevima osećaćemo se dobro u svojoj koži. Praktično to znači da bi svakodnevno trebali učiniti tri „dobre" stvari za sebe; za telo sve ono što mu prija, pre svega kretanje (vežbe, sport, šetnja) jer kretanje neutrališe stres dok ga sedenje i mirovanje pojačava, zatim masaža, tuširanje, vežbe disanja jer je u stresnim situacijama naše disanje plitko i nedovoljno a mirnim i dubokim disanjem smirujemo svoje telo i dovodimo ga u ravnotežu.

Svoj unutrašnji mir i stabilnost ćemo postići ako se suočavamo sa problemima i rešavamo ih blagovremeno i ako ne potiskujemo svoje emocije nego ih ispoljavamo uvek prema prilici i situaciji. Potiskivanjem emocija naročito onih negativnih, besa i straha, stvaramo zalihu negativnih misli što će se kad – tad manifestovati nekim telesnim simptomom, visokim krvnim pritiskom, tahikardijom, alergijom, nesanicom. Naravno, emocije treba ispoljavati na socijalno prihvatljiv način, fizičkom aktivnošću, radom, razgovorom o svojim problemima a ne napadom i okrivljavanjem drugih.

Da bi živeli u harmoniji sa okolinom neophodno je druženje, tolerancija i uvažavanje različitosti a najviše razgovori kao jedini način za rešavanje svih životnih problema. Ljude i život moramo prihvatiti takve kakvi jesu jer niko i ništa na ovom svetu nije savršeno. Najzad, treba živeti „ovde sada", ne opterećivati se prošlošću, nepotrebnim brigama i prilagođavati se ljudima i situacijama jer je život jedno neprestano prilagođavanje. To je jedini način da razumno i koliko toliko zadovoljno proživimo ovaj život i izbegnemo negativne posledice stresa.

Piše: dr Andrija Peić Tukuljac

PRAVILNA PLODOSMINA

Praksa pa i eksperimentalna ispitivanja potvrdili su da se pri odgovarajućoj smini usiva mož ostvarit veća i racionalnija proizvodnja. Pojava bolesti, štetočina i zakorovljenost usiva, karakteristični su za određene kulture te se sminom usiva spričava njev razvoj i štetan uticaj na prinos. Mora se vodit računa o primeni herbicida na prithodnim kulturama, jel je praksa pokazala da nastaju ozbiljne poslidice ukoliko se kulturno bilje sije na zemljište di je primenjen herbicid štetan po njev razvoj. Svako gazdinstvo prilikom započinjanja novog ciklusa proizvodnje u ratarstvu, a što počinje sitvom uljane ripice i lucerke početkom septembra, triba da utvrdi sminu usiva kako bi bolesti štetočine, korovi, te primenjeni herbicidi na prithodnim usivima što manje uticali na optimalan razvoj biljaka i njev prinos.

Strna žita

Sijana u monokulturi obezbiđivaje pridуslove za intenzivniji napad štetočina. Štetočine se javljaje u znatno većem broju, žitni bauljar sedam puti, žitna stenica dva puta, lisne vaši dva do tri puta, razne muve dva do tri puta više neg na parcelama di nije prisutna monokultura. Bolesti, rđa, pepelnica, pigavost lista i fuzarioze inetenzivnije se razvijaju od strnjina sijani u monokulturi što dovodi do ozbiljni šteta i pada prinosa.

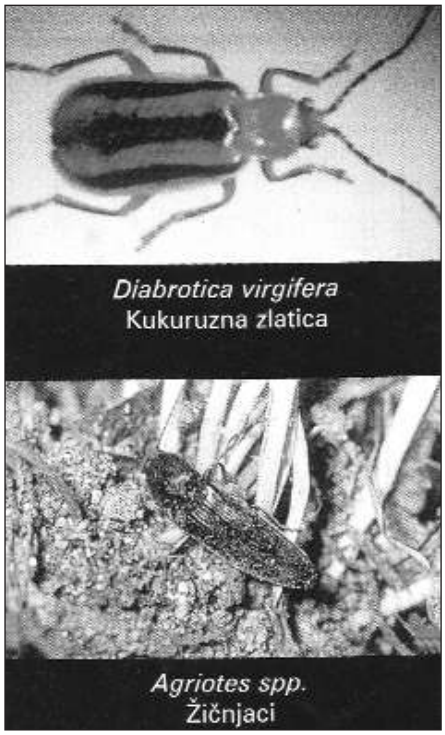

Strnjine ne triba sijat u monokulturi, a ko pridusiv triba koristit, krumpir, soju, grašak, cincokrt, šećernu ripu i rani kuruz. U sušnim godinama cincokrt i šećerna ripa iscrpljivaje vlagu pa mož doć do ozbiljnijeg pada prinosa kod naredne kulture.

Kuruz

Sve do pojave kuruzne zlatice pa i kuruznog plamenca i kuruzne pipe kuruz nije imo posebne zahtive prema pridusivu i godinama je i sijan u monokulturi.

Kuruzna pipa formira žarišta iz koji svake godine ozbiljno ugrožava mlade biljčice kuruza. Larva kuruzne zlatice rani se korenovim sistemom kuruza što dovodi do poliganja i otežane berbe. Takođe, zbog slabiji priliva ranivi asimilativa manje je nalivanje zrna i slabiji su prinosi. Kuruzni plamenac prizimljava u stabljiki kuružne u maju leptir polaže jaja na mlade biljke odkaleg se gusenice sele na klipove di uništavaju svilu i oštećuju zrna što kasnije dovodi do pojave plisni i pada hranidbene vridnosti kuruza. Sl. 3 i sl. 4

Kuruz se takođe nemož sijat u monokulturi a ko pridusiv mož se računat na pšenicu, ječam, ovas, uljanu ripicu, cincokret i šećernu ripu.

Cincokrt

Najznačajnija je naša uljarica jel se uglavnom ulje koristi za ljudsku izranu, a proteinska sačma dodaje koncentratima u stočnoj rani. Selekcioneri još uvik nisu proizveli otporne sorte na bolesti ko što su trulež korena i glave, te mrka i siva pigavost lista i stabla koje pri povoljnim vrimenskim uslovima visoke relativne vlažnosti mogu znatno umanjit prinos. Manje-više na svim parcelama se nalaze gljivice izazivači navedeni bolesti, te u slučaju povoljni vrimenski prilika izazivaju oboljenja kod cincokrta. Preživljavaju u zemljištu osam do deset godina te cincokrt ne bi tribalo sejat na istu parcelu šest do sedam godina.

REPIČIN SJAJNIK

OSA LISTARICA

Koren cincokrta napada volovod parazitna biljka koja znatno umanjiva prinos jel spričava optimalan razvoj biljaka korišćenjom ranivi asimilativa iz zemljišta. Selekcioneri su uspili proizvest otporne sorte na volovod pa izričito triba iste koristit u proizvodnji.

Ko pridusiv cincokrtu odgovara pšenica, ječam, ovas, uljana ripica, šećerna ripa a i kuruz ukoliko u zaštiti od korova nisu korićteni trijazinski preparati.

Šećerna ripa

Veliku opasnost za šećernu ripu pridstavlja ripina pipa. Intenzivno se namnožava u drugoj generaciji na ripištima pa se mora vodit računa da se šećerna ripa naredni godina ne sije blizo jel će mlade biljke šećerne ripe bit u potpunosti uništene. Samo izolacijom i kopanjom zaštitni kanala nuz primenu insekticida mož se spričit krećanje ripine pipe.

Šećerna ripa oboliva u junu i julu pri visokoj realtivnoj vlažnosti od cerkospore. Zaštita je obavezna ukoliko se želi obezbiditi optimalan razvoj korena. Šećernu ripu ne sijati pet do šest godina na istu parcelu, a ko pridusiv najbolji je krumpir, pogotovo ako je prithodno izvršeno đubrenje stajnjakom, je tako zemljište ima dovoljno ranivi elemenata a očuvani su i strukturni agregati. Strna žita su takođe dobar pridusiv ukoliko u zemljištu nema nematoda.

Uljana ripica

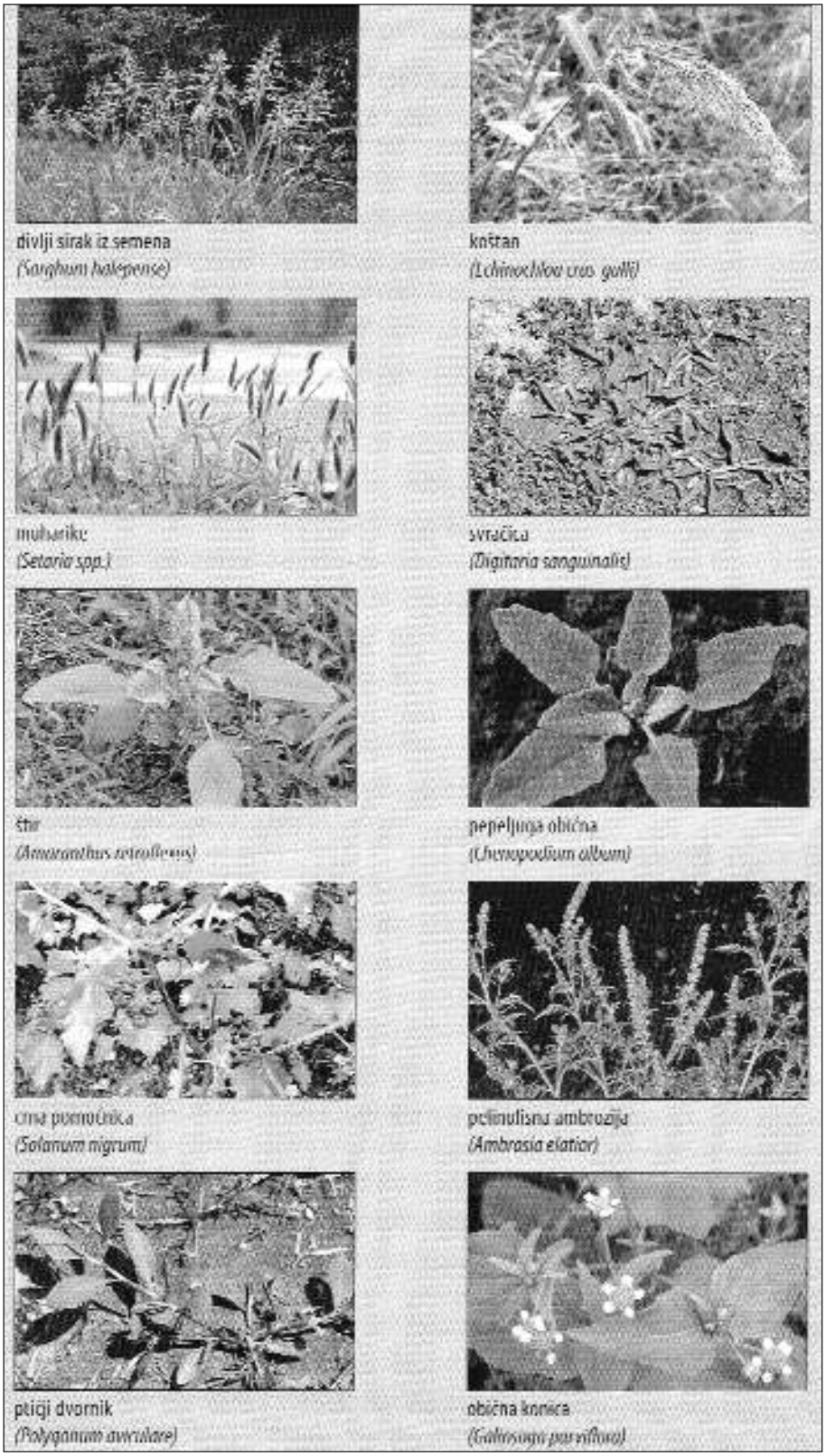
Ovo je kultura budućnosti jel ima široku primenu u izrani prživara a ulje se koristi za izranu ljudi, a u budućnosti sve više za proizvodnju biodizela. U jesen je napadaju lisne ose i buvači a u proliće buvači i ripin viličnjak. Najopasniji je ripičin sjajnik koji uništava cvatove uljane ripice. Navedene štetočine formiraju žarišta pa se pri sitvi uljane ripice na istu parcelu mora računat na oštećenja od štetočina i zbog toga je ne triba sijat pet do šest godina na istu parcelu. Zbog rane sitve ko pridusiv joj uglavnom koriste strnjine. Sl 5 i sl. 6

Uticaj primenjeni herbicida na pridusivu na naredni usiv

Kad se planira plodosmina sve više se mora obratit pažnja na herbicide koji su korišćeni na pridusivu jel mož doć do ozbiljniji oštećenja pa i propadanja usiva ukoliko se posije usiv di je na pridusivu korišćen herbicid koji je toksičan za naredni usiv.

Strna žita ne triba sijat na parcelama di je na pridusivu za suzbijanje korova primenjen Devrinol, Senkor ili Pivot. Smatra se lošim pridusivom za žita kultura di je za suzbijanje korova primenjen Trifluralin i Reglon.

Kuruz nije ositljiv na herbicide primenjene na pridusivu al priminjeni herbicid za suzbijanje širokolisni korova kod kuruza Atrazin ne dozvoljava sitvu šećerne ripe, cincokrta, diteline, uljane ripice naredne godine. Strnjine se mogu sijat nuz duboku obradu. Ako se primene preparati na bazi acetohlora osam miseci se ne smidu sijat strna žita.

Šećerna ripa ima loše pridusive di su za suzbijanje korova korišćeni Atrazin, Alahlor, Senkor, Stomp, Prometrin i Devrinol a ne triba je sijat na parceli di je korišćen Afalon.

Loši pridusivi za cincokrt su kulture di je za suzbijanje korova korišćen Atrazin i Peak. Preparati koji se koriste kod šećerne ripe za suzbijanje korova Etofumesat ne dozvoljavaju sitvu pšenice ni naredne godine. U slučaju prioravanja mož se sijat samo šećerna ripa, što važi i za Safari.

Da bi se omogućila efikasnija borba s bolama i štetočinama ratarski kultura mora se pri početku novog ciklusa proizvodnje u ratarstvu isplanirat najbolja plodosmina, poštivat naprid navedeno, štetočine, bolesti, korove i herbicide primenjene na pridusivu.

ŠAHOVSKI MOZAIK

Pripremio: ***velemajstor Nikola Sedlak***

NOVOSAĐANI I RUDOVCI PRVACI

Ovogodišnje ekipno prvenstvo Srbije u muškoj i ženskoj konkurenciji prvi put je održano u Subotici od 1. do 13. septembra, u nedavno renoviranom hotelu „Patrija".

U obadve konkurencije nastupilo je po jedanaest klubova, jel je u toku takmičenja u muškoj konkurenciji istupila ekipa Partizan iz Beograda a kod žena se nije pojavila ekipa iz Pirota. Prvenstvo u muškoj konkurenciji proteklo je u znaku prvog favorita turnira ekipe Novosadskog šah kluba, koji je prvi put osvojio titulu prvaka i pored Spartaka koji je osvojio Kup, potvrdio ovogodišnju dominaciju klubova iz Vojvodine. Borba za drugo i treće misto je bila vrlo interesantna do poslidnjeg kola, i pobidama su do srebrne medalje došli šahisti Beograd „Publikum", bronzane Valjevski šah klub „Nikolaj Velimirović", dok je porazom u derbiju sa Novosadskim klubom, Spartaku pripalo četvrto misto. Koliko su ove četri ekipe bile ubidljive divani podatak da je peta ekipa „Sloge" iz Kraljeva zaostala za čitavi pet bodova. Iz lige su ispali Partizan, Mladenovac i Stara Pazova.U ženskoj konkurenciji titulu je odbranila ekipa Rudovaca, drugi je bio BAS iz Beograda, treći Jugović iz Kaća, dok je ekipa Spartak bila osma. Iz lige su ispali „Čast i slava" iz Pirota," In" i „Ripanj".

Muška ekipa „Spartaka", koja je bila najmlađa u ligi, a po rejtingu četvrta, krajnjim plasmanom je potvrdila visoki renome, da je bilo više sriće u nikim partijama, moglo se i do medalje. Za ekipu su nastupili velemajstori Berkeš Ferenc iz Mađarske, Sedlak Nikola, Bogosavljević Boban, Đukić Nikola iz Crne Gore, internacionalni majstori Nestorović Nikola, Leskur Dejan i fide majstori Popov Siniša i Roganović Miloš.

Opridiljivanje za mlade pokazalo se i ovog puta ko ispravno, jel je naš najmlađi član Roganović Miloš, koji je tek navršio šesnaest godina, posto najveće otkrovenje šampionata, jel je osvojio na šestoj tabli sedam poena iz osam partija. Izuzetno dobro je igrao i mladi velemajstor Berkeš Ferenc, koji je na prvoj tabli osvojio šest poena iz deset partija. Ženska ekipa Spartaka je postigla očekivano i mlade sestre Vince Andrea i Viola opravdale su očekivanja i pokazale svoj raskošan talenat. Kad se sve sumira i doda sjajan uspih na kupu, mož se kasti da je ovo najuspišnija godina u istoriji subotičkog šaha.

Visoke ocine je zaslužilo i rukovodstvo kluba, u organizaciji ovog prvenstva, a prema zvaničnim ocinama šahovskog saveza Srbije, klubova i igrača, ovo je bio do sad najbolje organizovan ekipni šampionat. Prvi put da je hotel ovako visoke kategorije ko što je „Patrija" bio u potpunosti na raspolaganju šahistima, prvi put je bilo priko Interneta prinosa najinteresantnijeg meča u svakom kolu i svako veče je išla šahovska hronika na kanalu „Super" televizije. Ovakiv visoki nivo organizacije, medijsko praćenje s popularizacijom šaha, nametnio je za budućnost visoke standarde i slatke probleme za buduće organizatore. Mnogi su već sad vidili rišenje „problema" da Subotici i naredne godine povire organizaciju.

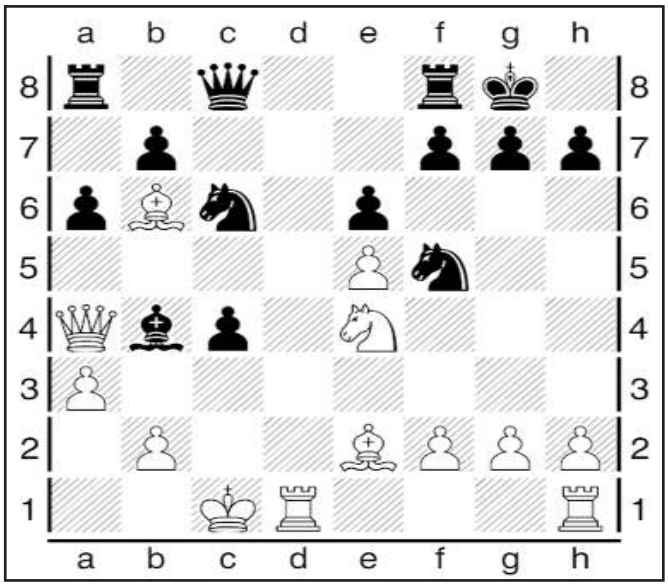
Na kraju, nije se lako opredilit koju partiju prikazat jel je bio veliki broj interesantni i kvalitetni partija, što je razumljivo jel je bilo tušta vrhunski velemajstora.

Opridelio sam se za partiju izmed velemajstora Berkeš Ferenca i velemajstora iz Ukrajine Efimenka Zahara iz meča „Radnički" Kragujevac – „Spartak" Subotica.Obadva igrača važe ko odlični teoretičari i u ovoj partiji teoretski duel je dobio Berkeš Ferenc, ko što ćemo vidit u partiji. Inače obadvojica su odličnim igrama obilužili prvenstvo.

Efimenko,Zahar (2670) – Berkeš,Ferenc (2645)

Subotica 2008.

1.e4 c6 2.d4 d5 3.e5 Nastala je blokadna varijanta u Karo Kanu. Dosta se često igra i zahtiva dobru pripremu jel nastaju oštre pozicije. **3...Lf5 4.Sf3 e6 5.Le2 c5 6.Le3 cxd4 7.Sxd4 Se7 8.c4** Bili napada centar crnog i pokušava zahvatit inicijativu. **8...Sbc6 9.Da4 a6 10.Sc3 dxc4 11.0–0–0 Dc8** Na prvi pogled diluje jako opasno po crnog zbog pridnosti bilog u razvoju. **12.Sxf5 Sxf5 13.Lb6 Lb4! 14.Se4** [Dilovalo je primamljivo 14.Td8+ Dxd8 15.Lxd8 Txd8 al bi crni imo odličnu kompenzaciju za damu i inicijativa bi prišla na njegovu stranu.] **14...0–0 15.a3** [Tribalo je igrat 15.f4 posli čega bi pozicija bila potpuno nejasna.] **15...La5! 16.Lc5** [16.Lxa5 b5! 17.Dc2 Sxa5 i crni bi osto s čistim pešakom više.] **16...b5 17.Dc2 Td8 18.Sd6 Sxd6 19.exd6 Tb8 20.Kb1 Lb6 21.Lxb6 Txb6** Crni stoji mnogo bolje i ostaje mu samo da osvoji pešaka d6 kako bi dobio partiju. **22.Dc3 e5** preti Sd4 **23.f4 Qf5+ 24.Ka2 b4** Crni vraća jednog pešaka al pri tom oslabljiva položaj bilog kralja. **25.Dxc4 bxa3 26.g4 Dd7 27.b3 Tc8 28.De4 Sb4+ 29.Ka1 Sc2+ 30.Ka2 Txd6** I poslidnja nada bilog je pala. **31.Dxe5**

Sb4+ 32.Kxa3 Sc2+ 33.Kb2 Sd4 34.Rhe1 h5! pravi se luft kralju **35.gxh5 Te8 36.Dc5 Tc8 37.De5 Td5 38.Lg4 Db7 39.Lxc8?** Grub privid u već izgubljenoj poziciji **39...Dxb3+ 0–1**

Dragan Tovarišić: HOROSKOP za OKTOBAR

OVAN: Marljivost i dobra organizacija doneće vam tušta pozitivni promina i pomaka na radnom mistu. Više dešavanja biće na ljubavnom planu di vas očekivaje pozitivne promine u odnosu s partnerom, koji će zračit pozitivnom energijom kako na vas tako i na okolinu, pa ćete istovrimeno bit i ponosni i ljubomorni.

BIK: Pratiće vas osićaj neizvesnosti u procini novi događaja na poslovnoj sceni, al potribno je da aktivno učestvujete u različitim dogovorima, iako će vam se činit da sagovornici stalno minjaju mišljenje. Na ljubavnom planu povrimeno ćete morat koristit i nike svoje „skrivene adute" u društvu voljene osobe.

BLIZANCI: Pokušavaćete prominit nika ustaljena pravila šta vladaju na poslovnoj sceni, al možte primetit i negodovanje saradnika šta nisu spremni privatit vaše napridne poslovne ideje. Na ljubavnom planu novi događaji će prominit vaš odnos s voljenom osobom i to na bolje.

RAK: Ositićete nadolazak kreativne inspiracije i potribu za proširenjom svoji saznajni vidika, a različite poslovne prilike dilovaće tušta podsticajno i poučno na vas. Zato usmirite svoja interesovanja prema korisnim ciljovima i nećete pogrišit. Ljubavni sklad pozitivno će uticat na vaše kompletno samopouzdanje i veliki zanos i sriću.

LAV: Nećete bit u mogućnosti pravit kompromise šta nisu u skladu s vašim načelima, a ni svoje poslovne propuste nećete moć popravit. Čerez tog usmirite svoju kreativnu energiju u korisnom pravcu i strpljivo sačekajte na odgovarajuće uslove. Za sriću na ljubavnom planu važno je da pratite svoj „unutrašnji glas" el instinkt.

DIVICA: U nikim iznenadnim događajima el u neobičnim situacijama na poslovnoj sceni, moraćete dilovat vrlo trizveno, jel u stanju rezignacije i pometnje, moguća je pogrišna orijentacija el stvaranje negativne tenzije med saradnicima. U odnosu s ljubavnim partnerom, česte promine u raspoloženju stvaraće dodatnu nervozu el nesigurnost.

VAGA: Podstaknuti čijom pripovitkom o poslovnoj saradnji, mož vas privuć ideja o novim profesionalnim mogućnostima, al ćete prvo na efikasan način morat završit niz poslovni dogovora na različitim stranama. Emotivni partner pokadkad će remetit vaše osnovno raspoloženje, na šta ćete vi burno reagovat, pa su moguće trzavice.

ŠKORPIJA: Nalazićete se u sjajnoj formi i imaćete dosta ambiciozne poslovne planove, a uz određenu dozu mudrosti i dobro osmišljenim potezima, lako možte ostvarit svoje poslovne namire. Stalo vam je održat romantičnu sliku u odnosu s voljenom osobom, a vaša emotivna inspiracija ponikad će privazilazit i čija skrivena maštanja.

STRILAC: Dilovaćete vrlo energično u situacijama kad budete branili svoje poslovne ciljove i interese, al nećete imat dovoljno koncentracije posvetit se detaljnoj analizi događaja. Čerez tog su sasvim moguće i griške na poslovnom planu. Slab uvid imaćete i u stvari kojima se bavi ljubavni partner, jel svako od vas dvoje biće zaokupljen svojim interesnim sferama.

U K R Š T E N E R I Č I

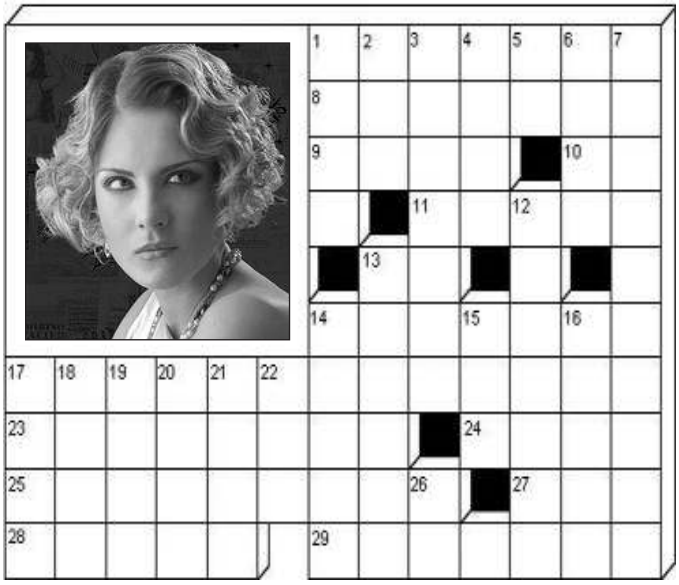
VODORAVNO: 1. Jedna od humanitarni organizacija; 8. Vrsta višnje; 9. Domaća životinja; 10. Hemijsko obilužje za Americijum; 11. Žensko ime; 13. Auto-obilužje za Vranje; 14. Stanovnici grada; **17. Naša glumica sa slike**; 23. Nazvat; 24. Sprava za kačenje; 25. Bit ubiđen u niku pripovitku; 27. Prijavrimen; 28. Nenaglašena rič; 29. Kikirikiji;

USPRAVNO: 1. Brazilski fudbaler; 2. Ovamo; 3. Vrsta ratnog broda; 4. Država na Bliskom Istoku; 5. Jedan veznik; 6. Pribor za rad; 7. Samilosnici (fig.); 12. Ranija političarka, Dolores; 13. Portir; 14. Dio tila; 15. Učenik; 16. Ni u kojem trenutku; 17. Vrsta morske životinje; 18. Omotač; 19. Šta pripada njemu; 20. Grad i luka u Burmi; 21. Omotač drveta; 22. Pokazna zaminica; 26. Hemijsko obilužje za Tantal.

Dragan Tovarišić

RIŠENJE IZ PROŠLOG BROJA:

VODORAVNO: dvorana, lovator, adamist, Norik, i, t, z, NS, Bob, Ket, JASNA ŠEKARIĆ, atribut, dizat, Tantalove muke, Akai, Anamaria.

JARAC: Iznenadne promine el novi događaji na poslovnoj sceni mogu poremetit vaš ritam, al u svom maniru dilovaćete energično i nećete odustajat od zacrtani ciljova, a znaćete pronać i zaobilazna i efikasna rišenja. Sve je to odraz zadovoljstva na ljubavnom planu.

VODOLIJA: Imaćete namiru ostat zapaženi u poslovnim krugovima, a čerez tog smišljeno ćete isprobavat nove strateške poteze. Sve ima svoju cinu i razumnu granicu, a sad je to šta morate pažljivije analizirat svoje saradnike i privatit dobar savit. U ljubavnom životu upravljaćete se prema svojim emotivnim impulsima i potribama.

RIBE: Zafaljujuć dobroj vištini prigovaranja i prilagođavanja uspićete se uklopit u različite poslovne dogovore i na lak način ostvarit svoje interese. Imaćete priliku proširit svoja profesionalna interesovanja u različitim pravcima izražavanja. Negativna tenzija šta će postojat izmed vas i voljene osobe, triba vas pokrenit na novo ljubavno zbližavanje.

Dragan Tovarišić

HIŽ
"HIDROIZOLACIJA"
ŽIVANOVIĆ
www.hiz.co.yu
025/440-470
063/440-470
Sombor, Šeste Ličke 25
VRŠI IZOLACIJU VLAŽNIH KUĆA
MAŠINSKO REZANJE ZIDOVA

Drugi broj festivalskog biltena „Bunjevačka ila" možte kupit kod:
Marije Horvat
024/550-230
064/05-96-371
Branka Pokornića
063/81-43-430
Kate Kumer
064/31-02-498
Lajče Bedekovića
764-878

Panorama oglasi
NISMO JEDINI
NISMO NAJTIRAŽNIJI
AL' SE ČITA!

103
RADIO РАДИО
I program: 103,4 MHz
II program: 104,2 MHz

